

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ БІЗНЕСУ І ПРАВА
КАФЕДРА НАЦІОНАЛЬНОГО, МІЖНАРОДНОГО ПРАВА ТА
ПРАВООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

**ПРОЦЕСУАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ВСТАНОВЛЕННЯ ОСІБ, ЯКІ
МАЮТЬ ПІДВИЩЕНИЙ ЗЛОЧИННИЙ ВПЛИВ**

Кваліфікаційна робота (проект)
на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»

Виконала: студентка 2 курсу 10-281Мз групи
Спеціальності 262 Правоохоронна діяльність
Освітньо-професійної програми
«Правоохоронна діяльність»
Репетюк Ірина Сергіївна

Керівник: д.ю.н., професор **Саїнчин О.С.**

Рецензент:

професорка кафедри публічного управління
та права Херсонського державного аграрно-
економічного університету
д.ю.н., професорка **Правоторова О.М.**

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. Приводи і підстави до вчинення процесуальних дій щодо встановлення осіб, які мають підвищений злочинний вплив.....	7
1.1. Поняття та ознаки осіб, які мають підвищений злочинний вплив.....	7
1.2. Приводи і підстави для вчинення процесуальних дій, щодо встановлення осіб, які мають підвищений злочинний вплив.....	27
РОЗДІЛ 2. Процесуальні особливості слідчих (розшукових) дій, що проводяться для встановлення осіб, які мають підвищений злочинний вплив.....	34
2.1. Процесуальні особливості проведення негласних слідчих (розшукових) дій з метою встановлення осіб, які мають підвищений злочинний вплив.....	34
2.2. Виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації як негласна слідча (розшукова) дія проведена з метою встановлення осіб, які мають підвищений злочинний вплив.....	50
ВИСНОВКИ.....	62
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	67

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Хоч і на сьогодні вже минуло понад 20 років з моменту коли в 90-х роках активно зростала організована злочинність, але вона лише трансформувалась і набрала нові оберти.

Окрему роль в організованій злочинності виконують особи, які мають підвищений злочинний вплив так звані «зłodії в законах» та «кримінальні авторитети». Працівникам правоохоронних органів дедалі більш складно стає затримувати і доводити вину таких осіб. В цьому аспекті важливе значення мають процесуальні особливості по'язані з вчиненням слідчих (розшукових) дій метою яких є встановлення осіб, які мають підвищений злочинний вплив.

На нашу думку це дуже складна і енерговитратна діяльність яка потребує дуже великих зусиль та взаємодії між всіма органами покликаними боротися зі злочинністю.

Актуальність теми підтверджується змінами внесеними до кримінального кодексу щодо встановлення відповідальності за «злочинний вплив»

У зв'язку з тим, що поняття «злочинного впливу» було включено до КК України порівняно нещодавно, досліджень із вказаної тематики невелика кількість. Певним чином даний інститут розкрито в працях таких вчених як У теорії кримінально-процесуального права над даною проблемою працювали: А.М. Колодій, В. Т.Маляренко, С.А. Альперт, Т. М.Мірошніченко, М.Михеєнко, В. М.Тертишник, Є. Г. Коваленко, та ін. Ці вчені поклали теоретичну основу, але існує ряд проблем в даній сфері, які потребують подальшого дослідження.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.

Кваліфікаційна робота виконана згідно з розробленим кафедрою національного, міжнародного права та правоохоронної діяльності факультету бізнесу і права ХДУ планом проведення актуальних наукових досліджень та у відповідності до ініціативної теми кафедри («Теорія та практика реформування галузевого законодавства України», № 0118U006817).

Мета і завдання дослідження. Метою роботи є всебічна кримінально-процесуальна характеристика особливостей встановлення осіб, які мають підвищений злочинний вплив

Для того щоб досягти поставленої мети нами було сформульовано такі завдання:

- висвітлити поняття та ознаки осіб, які мають підвищений злочинний вплив;
- дослідити приводи і підстави для вчинення процесуальних дій, щодо встановлення осіб, які мають підвищений злочинний вплив;
- оглянути питання процесуальних особливостей проведення негласних слідчих (розшукових) дій з метою встановлення осіб, які мають підвищений злочинний вплив;
- надати характеристику питанню реалізація спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації як негласна слідча (розшукова) дія проведена з метою встановлення осіб, які мають підвищений злочинний вплив.

Об'єктом дослідження є кримінально-процесуальні відносини пов'язані із розслідуванням кримінальних правопорушень та вчинюваними процесуальними діями з боку спеціально уповноважених органів і посадових осіб.

Предмет дослідження є процесуальні особливості встановлення осіб, які мають підвищений злочинний вплив.

Методи дослідження. Вибір методів дослідження обумовлений його метою та завданнями, об'єктом та предметом. Для досягнення цієї мети використовувалися загальнонаукові та спеціальні наукові методи пізнання,

Наукова новизна одержаних результатів. Робота є одним із ґрунтовних наукових досліджень процесуальних особливостей встановлення осіб, які мають підвищений злочинний вплив.

В результаті дослідження були сформульовані новітні наукові принципи, висновки та пропозиції, які включають деталі наукової новизни, зокрема:

1. Розробляються положення щодо процесуальних особливостей проведення слідчих (розшукових) дій з метою встановлення осіб, які мають підвищений злочинний вплив.

2. Вноситься пропозиція що злочинним впливом є сукупність дій особи якими вона має сприяти, спонукати або координувати злочинну діяльність, або здійснювати розподіл активів, спрямованих на її забезпечення.

3. Крім того, доцільність проведення тих чи інших негласних слідчих (розшукових) характеризується наявністю достатніх приводів і підстав для їх проведення, а саме що в інший спосіб встановлення осіб, які мають підвищений злочинний вплив є неможливим

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що визначені в роботі особливості можуть бути використані під час викладання дисциплін «Кримінальне право», «Кримінальний процес», «Актуальні проблеми кримінального права та процесу» та ін.

Апробація результатів дослідження. Основні положення дослідження були представленні на II-му дискусійному форумі «Сучасні проблеми державотворення та право» організованому ГО "ЧОРНОМОРСЬКА БІЗНЕС ЛІГА" (29 листопада 2021 р., м. Херсон).

Структура кваліфікаційної роботи визначено у відповідності до мети та завдань кваліфікаційної роботи та включає вступ, два розділи, висновки, список використаних джерел.

РОЗДІЛ 1

ПРИВОДИ І ПІДСТАВИ ДО ВЧИНЕННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ДІЙ ЩОДО ВСТАНОВЛЕННЯ ОСІБ, ЯКІ МАЮТЬ ПІДВИЩЕНИЙ ЗЛОЧИННИЙ ВПЛИВ

1.1. Поняття та ознаки осіб, які мають підвищений злочинний вплив

При всій різноманітності злочинних груп і злочинних організацій координуюча та керуюча «надорганізація» продовжує залишатися злочинним співтовариством «зłodіїв у законі», які зазнають посиленого кримінального впливу. До гучних структур входять також кримінальні авторитети.

Таким чином, «зłodії в законі» або «зłodії в законі» займають лідируючу позицію серед інших суб'єктів організованої злочинності. Вони формують певні правила та традиції кримінального світу, створюють злочинні групи та злочинні організації, об'єднують навколо себе людей, які бажають займатися злочинною діяльністю [8, с.14]. Проте загальну кількість лідерів та авторитетів злочинного світу назвати дуже складно, оскільки офіційної статистики немає. За деякими даними деяких експертів [8, с. 15] постійна чисельність нині в Україні становить близько 20-25 «вінценосців».

Ретроспективний аналіз свідчить, що «Зłodії в законі» - один із ключових елементів організованої злочинності. Це характерно для колишнього СРСР, а тепер і для пострадянських країн злочинне співтовариство, що утворилося в 30-х роках ХХ століття, не має аналогів у світовій кримінальній практиці і характеризується строгим кодексом кримінальних традицій (особливі правила поведінки), а також винятковий рівень таємності та секретності.

На сучасному етапі «зłodій у законі» є організатором злочинної діяльності, переважно економічного спрямування. Кримінальні аксіоми покладають на «зłodія в законі» не мати суспільних чи інших контактів із соціумом, він обов'язаний стояти відсторонь життя та діяльності державних установ. Це забезпечує йому незалежність і, як наслідок, дає авторитет. Зłodій у законі не може служити в армії, співпрацювати з урядом.

Він прагне вчинити чужими руками підготовлені злочинні дії, а при необхідності швидко змінити тактику в залежності від обставин. Зłodій у законі має право нехтувати багатством, розкішшю, комфортом і не володіти майном, але має право користуватися майном інших зłodіїв у разі потреби. І «зłodії в законі» вперто дотримуються цих правил. Вони вважають себе братами, рівними, підтримують один одного, поводяться правдиво і намагаються не підірвати авторитет один одного.

Слід зазначити, що до ознак «зłodія в законі» можна віднести: мужність, рішучість, винахідливість, нещадність і впевненість у собі в будь-якій ситуації. Боягузтво і слабкість духом не прощаються. Зłodій одразу втрачає владу.

На нашу думку, для того, щоб охарактеризувати, осіб, що мають підвищений злочинний вплив доцільним буде зупинитися на понятті «злочинний вплив».

Відповідно до Закону № 671-IX викладено в новій редакції ст. 255 КК України, яка відтепер передбачає кримінальну відповідальність за такі злочини, як створення, керівництво злочинною організацією або злочинною спільнотою, а також участь у них, у тому числі вчинені суб'єктом підвищеного злочинного впливу, а також доповнено розділ IX КК України «Кримінальні правопорушення проти громадської безпеки» трьома новими статтями, якими передбачена кримінальна відповідальність за: – умисне встановлення або поширення у суспільстві

злочинного впливу за відсутності ознак, зазначених у ч. 5 ст. 255 КК України (ст. 255-1) [4, с.89].

Отже, частина 5 ст. 255 КК України передбачає кримінальну відповідальність за створення злочинної організації, керівництво такою організацією або її структурними частинами, участь у ній та створення злочинної спільноти, якщо вони вчинені особою, яка має злочинний вплив. або особа, яка має статус «злочинця в законі»; - організація, сприяння у проведенні чи участь у злочинних зборах (зборах) (статті 255-2); - звернення до особи, свідомо винної у злочинному впливі, зокрема до особи, яка перебуває у статусі суб'єкта підвищеного кримінального впливу, у тому числі у статусі «злочинця в законі», з метою застосування кримінального впливу [13, с. 369].

Згідно з приміткою до нової редакції ст. 255 до тексту КК України введено два нових ключових поняття: «злочинний вплив» та «особа, що знаходиться у статусі суб'єкта підвищеного злочинного впливу», від правильного розуміння яких залежить можливість кримінально-правової кваліфікації діянь особи за зазначеними вище новими статтями та розуміння ознак нових складів кримінальних правопорушень. Перед здійсненням безпосереднього аналізу поняття злочинного впливу, визначеного у п. 1 примітки до ст. 255 КК України, спробуємо з'ясувати лексичне значення відповідних слів шляхом філологічного тлумачення. У кримінально-правовій науці та практиці філологічне тлумачення знаходить своє застосування для правильного розуміння та реалізації відповідних норм [37].

Під таким тлумаченням розуміють з'ясування змісту правової норми шляхом аналізу її текстового вираження під кутом зору його лексико-семантичних, лексико-граматичних, морфологічних, синтаксичних характеристик [9, с. 253]. Отже, цей спосіб юридичного тлумачення пов'язаний передовсім із з'ясуванням лексичного значення слів, вжитих у словосполученнях (у цьому випадку – це слова «вплив» і

«злочинний»), та спробою об'єднання значень цих слів у єдину логічну конструкцію для загального розуміння того, що може означати словосполучення «злочинний вплив» узагалі та в розумінні кримінального закону зокрема. Тлумачний словник надає такі визначення: вплив - це дія, яку певна особа, об'єкт чи явище виявляє по відношенню до іншої людини чи об'єкта; перебувати під впливом - щось робити з урахуванням дій, думок певної людини чи певних обставин; впливати - діяти певним чином на когось чи щось [6].

Своєю чергою, відповідно до зазначених словників прикметник «злочинний» стосується іменника (особи або явища), який: 1) є злочином, містить злочин; 2) чинить, учинив злочин; 3) заслуговує на осуд, неприпустимий [39, с. 95; 37]. Отже, з огляду на аналіз значень слів «вплив» та «злочинний» словосполучення «злочинний вплив» може означати: а) вплив, який сам по собі є злочином, тобто певну дію особи, яка є злочинною і яка виявляється, діє певним чином стосовної визначеної особи (наприклад, заподіяння тілесних ушкоджень), предмета (наприклад, крадіжка майна) або особи і предмета (наприклад, грабіж чи розбій). Такий вплив можна охарактеризувати як злочинний у його буквальному, вузькому розумінні; б) вплив, який чинить, здійснює процес вчинення злочину або вже вчинений злочин на кого-, що-небудь, наприклад, на ситуацію в певному регіоні чи в суспільстві загалом. Такий вплив можна охарактеризувати як злочинний у широкому розумінні, коли, наприклад, особа, вчиняючи злочин у присутності неповнолітніх, формує в їхній свідомості уявлення про вседозволеність та безкарність такої поведінки, або може травмувати їхню психіку, або коли вчинений терористичний акт впливає на безпечну ситуацію в певному місті чи країні загалом. На відміну від злочинного впливу в його вузькому розумінні, видається, що такий злочинний вплив сам по собі не може бути злочином. Водночас, аналізуючи положення КК України, можна знайти низку норм, у яких наявність цього впливу має

свою кримінально-правову оцінку, наприклад: – відповідно до п. 9 ч. 1 ст. 67 КК України однією з обставин, що обтяжує покарання, є вчинення кримінального правопорушення з використанням малолітнього; – відповідно до ч. 2 ст. 299 КК України вчинення жорстокого поводження з тваринами у присутності малолітнього чи неповнолітнього є кваліфікуючою ознакою цього кримінального правопорушення; – у ч. 2 ст. 181, частинах 3, 4 ст. 302; частинах 2., та 3 ст. 307.; ч. 3 ст. 309; і ч. 2 ст. 317 при формулюванні кваліфікуючих складів злочинів вжито такі словосполучення, як «ті самі дії, поєднані з втягуванням в діяльність групи неповнолітніх...», «ті самі дії, вчинені із залученням неповнолітнього...» або «ті самі дії, вчинені із залученням малолітнього...» [18]. Як убачається з нумерації статей, більшість із зазначених кримінальних правопорушень належать до кримінальних правопорушень проти громадського порядку та моральності або проти здоров'я населення. Очевидно, це відображає політику українського законодавця, спрямовану на посиленій захист неповнолітніх як більш вразливої категорії осіб від наркоманії, розвитку у них аморальних поглядів та деформованого уявлення про соціальні цінності [34].

Про наявність такого злочинного впливу та необхідність його врахування при призначенні покарання як неповнолітнім, які вчинили злочин, перебуваючи під цим впливом, так і дорослим, які здійснювали такий вплив, зазначив ще у 2004 році Пленум Верховного Суду України у Постанові «Про застосування судами законодавства про відповідальність за втягнення неповнолітніх у злочинну чи іншу антигромадську діяльність» [34]. Особливої уваги під кутом зору дослідження злочинного впливу в широкому розумінні також заслуговують статті КК України, які передбачають кримінальну відповідальність, зокрема, за втягнення малолітніх, неповнолітніх у зайняття проституцією (частини 3, 4 ст. 303); втягнення неповнолітніх у протиправну діяльність, пияцтво, жебракування, азартні ігри (стаття

304); заохочення неповнолітніх до вживання допінгу (стаття 323) та спонукання неповнолітніх до вживання наркотиків, які не є наркотичними, психотропними або їх аналогами (ст. 324) [18]. Вочевидь, ці кримінальні правопорушення є своєрідною спробою законодавця криміналізувати злочинний вплив у його широкому розумінні. в) вплив, який заслуговує на осуд, є неприпустимим. Ідеться про певну дію особи, яка виявляється стосовно іншої особи чи предмета і яка є неприпустимою, заслуговує на осуд. Проте такі, на перший погляд, протиправні, дії особи можуть не перебувати в кримінально-правовій площині (наприклад, подружня зрада чи відмова батьків від хворої новонародженої дитини в пологовому будинку), а тому і такий вплив стосується не кримінально-протиправних діянь, а моральних чи релігійних переконань. У зв'язку з цим може скластися думка, що таке уявлення про злочинний вплив має найменший інтерес для кримінального права. Однак з огляду на те, що одним із визначених у ст. 1 КК України завдань кримінального закону є запобігання кримінальним правопорушенням (загальна превенція), цілком вірогідно, що вияв суспільством негативного ставлення до певних діянь осіб може відігравати і превентивну роль стосовно вчинення ними нових злочинів

Нескладно помітити, що злочинний вплив у його вузькому розумінні має виражену кримінально-правову природу, оскільки одним із найголовніших завдань кримінального закону є визначення суб'єктивних та об'єктивних ознак злочинності (кримінальної протиправності) впливу, тобто визначення ознак складу конкретного кримінального правопорушення. Водночас злочинний вплив у другому та третьому значеннях, окрім кримінально-правової, має також кримінологічну складову, оскільки саме кримінологія вивчає злочинні прояви та їхні детермінанти, напями протидії їм, злочинність як соціальне явище загалом [10, с. 37]. У зазначених вище словниках під впливом розуміються лише певні дії, тобто активна поведінка особи.

Втім, говорячи про кримінологічне значення злочинного впливу, можливо припустити, що не тільки злочинна дія, а й злочинна бездіяльність особи має негативний вплив на кого- чи що-небудь. Однак з кримінально-правової точки зору важко уявити ситуацію, коли злочинна бездіяльність особи впливає на інших осіб чи явища, навпаки – вона набуває значення в тих випадках, коли особа не втрутилась і не відвернула певний негативний вплив з боку інших осіб чи явищ, за умови, звичайно, що вона була зобов'язана і могла це зробити. Окрім поняття «злочинний вплив», КК України також оперує такими формулюваннями, як «Вплив у будь-якій формі з метою перешкодити виконанню службових обов'язків, провадженню судово-медичної діяльності або домогтися незаконного рішення» (стаття 343 «Втручання у діяльність співробітників правоохоронних органів, судово-медичних експертів, співробітників державної виконавчої служби., приватний виконавець»), «незаконний вплив» (ст. 344 «Втручання у діяльність державного діяча») та «протиправний вплив» (ст. 369-3 «Протиправний вплив на результати офіційних спортивних змагань») [18]. Враховуючи, що поняття «право» та «закон» співвідносяться як ціле та його частина, і закон є лише однією з форм існування права, логічно, що поняття «протиправний вплив» та «незаконний вплив» мають так само співвідноситись між собою.

При цьому злочинний вплив у розумінні певних дій особи, які є злочинними, вже постає як крайня форма незаконного впливу, яка через свою суспільну небезпечність починає регламентуватися державою крізь призму норм кримінального права як ефективного засобу протидії йому. Попри те, що в диспозиціях зазначених вище статей використано доволі загальні формулювання, законодавець зміг у кожному конкретному випадку хоча б частково вказати на певні об'єктивні та суб'єктивні особливості відповідних впливів, зокрема: – диспозиція ч. 1 ст. 369-3 КК України хоча й не містить прямого визначення поняття протиправного

впливу на результати офіційних спортивних змагань, проте визначає перелік діянь, які становлять його об'єктивну сторону (підкуп, примушування, підбурювання), і цей перелік, що дуже важливо, є вичерпним. Окрім того, у примітці до ст. 369-3 КК України прямо вказано на те, хто може бути суб'єктом злочину, передбаченого цією статтею, – особи, передбачені ч. 2 ст. 17 Закону України «Про запобігання впливу корупційних правопорушень на результати офіційних спортивних змагань», хоча формулювання, вжиті в цьому законі, не є ідеальними. Водночас у статтях 343 та 344 КК України не конкретизовано об'єктивні ознаки відповідних впливів, оскільки в обох випадках законодавець вживає формулювання «вплив у будь-якій формі»; – кожна з трьох зазначених статей містить вказівку або на специфічного потерпілого, стосовно якого вчинено злочин та було спрямовано відповідний вплив (працівник правоохоронного органу, судовий експерт, Президент України тощо), або на специфічний об'єкт такого впливу – офіційні спортивні змагання; – кожна з трьох аналізованих статей вказує на певну особливість суб'єктивної сторони такого впливу – його мету (перешкоджання виконанню службових обов'язків особою, прийняття нею незаконного рішення, одержання неправомірної вигоди для себе чи третьої особи тощо).

«Повертаючись до поняття злочинного впливу в розумінні п. 1 примітки до нової редакції ст. 255 КК України, зазначимо, що відповідно до цього пункту під злочинним впливом розуміються будь-які дії особи, яка внаслідок авторитету, інших особистих якостей чи здібностей просуває, заохочує, координує чи надає інший вплив на злочинну діяльність, організовує чи безпосередньо розподіляє кошти, майно чи інші активи (доходи від них), спрямовані на забезпечення такої діяльності. Відповідно до пункту 2 тієї ж примітки, особа, яка перебуває у статусі суб'єкта підвищеного злочинного впливу, у тому числі у статусі «злодія в законі», означає особу, яка в силу авторитету, інших

особистих якостей чи здібностей має злочинний вплив та координує злочинну діяльність інших осіб, які здійснюють злочинний вплив» [13, с. 369].

Очевидно, що таке розуміння злочинного впливу суттєво відрізняється від розглянутих вище. Аналізуючи зазначені в примітці до ст. 255 КК України дефініції, слід звернути увагу на таке.

Щодо нелогічності визначення злочинного впливу в КК України Злочинний вплив у такому розумінні може вчинятися лише шляхом активної форми поведінки, оскільки у самому визначенні прямо вказано на те, що ним є певні дії особи. Наведене визначення поняття злочинного впливу можна розділити на три логічні частини: – у першій, загальній, частині вказано на те, що злочинний вплив – це будь-які дії особи; – у другій і третій частинах послідовно перелічено певні ознаки такої особи: суб'єктивні (наявність авторитету, інших особистих якостей чи можливостей) та об'єктивні: особа, по-перше, просуває, заохочує, координує чи інакше впливає злочинну діяльність; по-друге, організує чи безпосередньо розподіляє кошти, майно чи інше майно (доходи від нього), створені задля забезпечення такої діяльності.

Такий поділ визначення на частини дає можливість звернути увагу на суттєву помилку, якої припустився законодавець. Із нього випливає, що злочинний вплив – це будь-які дії особи, але водночас наступні дві частини визначення не стосуються саме цих дій, не конкретизують їх і не вказують на певні особливості чи відмінні ознаки таких дій від інших, а натомість зазначають певні специфічні ознаки особи, яка їх вчиняє. Інакше кажучи, якщо керуватися таким визначенням, то злочинним впливом мають визнаватись будь-які дії особи, яка має перелічені вище суб'єктивні (авторитет чи інші особисті якості) та об'єктивні ознаки (координація злочинної діяльності чи розподіл активів, спрямованих на її забезпечення тощо), а не власне сприяння, спонукування чи координація нею злочинної діяльності.

Отже, визначення злочинного впливу в примітці до ст. 255 КК України є нелогічним та беззмістовним. виправляючи цю помилку, можна припустити, що законодавець, імовірно, мав на увазі таке розуміння злочинного впливу: злочинний вплив – це будь-які дії особи, яка має авторитет, інші особисті якості чи можливості, і які полягають у сприянні, спонуканні, координації або здійсненні нею іншого впливу на злочинну діяльність, організації або безпосередньому розподілі розходів, рухомості або інших активів (доходів від них), які спрямовані на забезпечення такої діяльності. Однак таке уточнення усуває лише зазначений вище недолік, тоді як, окрім нього, є ще низка інших, не менш суттєвих.

Щодо співвідношення злочинного впливу та співучасті у вчиненні злочину із наведеного визначення легко помітити, що концепція злочинного впливу принаймні частково перетинається з інститутом співучасті у вчиненні злочину. Зокрема, об'єктивні ознаки злочинного впливу (сприяння, спонукання, координація або здійснення іншого впливу на злочинну діяльність, організація або прямий поділ коштів, майна або інших активів (доходів від них), спрямованих на забезпечення такої діяльності) частково містять у собі об'єктивні ознаки співучасників злочину, визначені ст. 27 КК України, а саме: – організатора злочину – передовсім це стосується координації злочинної діяльності. Спираючись на Великий тлумачний словник сучасної української мови, координація називається погодженням, зведенням до відповідності, установленням взаємозв'язку, контакту в діяльності людей або між діями чи поняттями, а організацією у значенні певної дії – створення, заснування чого-небудь, залучення до цього інших; забезпечення, влаштування чого-небудь; згуртування, об'єднання кого-небудь із певною метою; зосередження, мобілізація, спрямування когось на що-небудь [17, с. 98].

Очевидно, що деякі з перелічених значень слів «координація» та «організація» є подібними між собою. Відповідно до ч. 3 ст. 27 КК

України організатором є особа, яка організувала вчинення кримінального правопорушення (кримінальних правопорушень) або керувала його (їх) підготовкою або вчиненням. Організатором також є особа, яка створила організовану групу або злочинну організацію або керувала нею, або особа, яка фінансувала або організувала приховування злочинно-незаконної діяльності організованої групи або злочинної організації [18]. При цьому Верховний Суд України у Постанові «Про практику розгляду судами кримінальних справ щодо злочинів, вчинених стійкими злочинними спільнотами» вказав, що в простих формах співучасті діями організаційного характеру є, зокрема, координація поведінки інших співучасників, а керування вчиненням злочину (злочинів) може полягати у координації злочинних дій інших співучасників. Те саме Верховний Суд вказав у цій Постанові і стосовно керування організованою групою або злочинною організацією: керування ними може полягати, зокрема, у координації дій їхніх учасників, а основна мета організатора такої групи – це утворення стійкого об'єднання осіб для заняття злочинною діяльністю [35].

Щодо організації чи прямого розподілу коштів, майна чи інших активів (доходів від них), спрямованих на забезпечення такої діяльності, ситуація дещо складніша. Кримінальний кодекс України прямо не вказує на ці дії як об'єктивні ознаки організатора злочину. Водночас Верховний суд зазначив у вже згаданій Постанові, що забезпечення фінансування злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації як об'єктивна характеристика їхнього організатора може полягати в організації передачі коштів іншим особам та у безпосередньому здійсненні такого фінансування [35]. Здавалося б, цього достатньо висновку у тому, що дії у вигляді організації чи прямого розподілу коштів, майна чи інших активів (доходів від нього), створені задля забезпечення злочинної діяльності, не підпадають під об'єктивні характеристики організатора злочину. Однак у тій самій Постанові

Верховний суд надалі заявляє, що таким чином (організація надання коштів іншим особам або його пряме використання) кошти можуть використовуватись для фінансування витрат, пов'язаних із діяльністю організованої групи чи злочинної організації. та вчинення конкретного злочину. , тобто. організація чи прямий розподіл коштів, майна чи інших активів (доходів від нього), вкладених у забезпечення злочинної діяльності.

Попри таку доволі розмиту позицію Верховного Суду, забезпечення фінансування злочинної діяльності і організація або безпосередній розподіл активів, спрямованих на забезпечення цієї діяльності, на нашу думку, все-таки є різними за своєю суттю діями: вони, по-перше, логічно слідують одне за одним як послідовні етапи (без попереднього фінансування не буде чого розподіляти), а по-друге, є різними за своїм обсягом та метою. У зв'язку з цим організація або безпосередній розподіл активів, спрямованих на забезпечення злочинної діяльності, не можуть вважатися об'єктивними ознаками організатора злочину. Це, звичайно, не виключає вірогідності того, що ці дії (і забезпечення фінансування, і організація або безпосередній розподіл активів, спрямованих на забезпечення злочинної діяльності) можуть вчинятися послідовно однією й тією самою особою; – підбурювача злочину – що стосується спонукання до злочинної діяльності. Відповідно до ч. 4 ст. 27 КК України підбурювачем є особа, яка шляхом умовляння, підкупу, погрози, примусу або в інший спосіб схилила іншого співучасника до скоєння кримінального злочину. [33]. Згідно з Великим тлумачним словником сучасної української мови, мотивація - це змусити когось щось зробити; примус, схильність, заохочення до будь-якої дії, певної дії та схильність - звернення, напрям, потяг до когось чи чогось.

Через те, що словник безпосередньо вказує на тотожність значень слів «спонукання» та «схиляння», розрізнити об'єктивні ознаки

спонукання до злочинної діяльності та схилення іншого співучасника до вчинення кримінального правопорушення видається неможливим. Вказівка на певні специфічні способи (умовляння, підкуп, погроза, примус) схилення до вчинення кримінального правопорушення не вирішує цієї проблеми через те, що перелік цих способів у ст. 27 КК України є невичерпним, як, власне, і перелік діянь, за допомогою яких здійснюється злочинний вплив; – пособника у вчиненні злочину – що стосується сприяння злочинній діяльності. Відповідно до ч. 5 ст. 27 КК України співучасником є особа, яка радою, зазначенням, наданням коштів або усуненням перешкод сприяла вчиненню кримінального злочину іншими співучасниками, а також особа, яка заздалегідь обіцяла у різні способи полегшити приховування кримінального злочину. [41].

Під сприянням розуміється позитивний вплив на що-небудь; створення відповідних умов для здійснення, виконання чого-небудь; подавання допомоги у чому-небудь; бути причиною або наслідком виникнення чи існування чого-небудь; створення, викликання бажання виконувати яку-небудь дію; потурання кому-небудь [37]. Враховуючи, що пособник є єдиним співучасником, який може виконувати частину об'єктивної сторони злочину шляхом бездіяльності (сприяння через усунення певних перешкод для вчинення злочину шляхом невиконання своїх обов'язків), видається, що саме таке пособництво можна чітко відділити від злочинного впливу, оскільки ним є лише певні дії особи з огляду на пряму вказівку на це в примітці до ст. 255 КК України.

Аналізуючи положення ч. 5 ст. 27 КК України, можна дійти висновку, що законодавець напряду розділяє два види сприяння пособника: сприяння вчиненню кримінального правопорушення іншими співучасниками та сприяння приховуванню кримінального правопорушення. З огляду на дуже широке визначення злочинного впливу, зокрема через сприяння злочинній діяльності, обидва зазначені

види сприяння пособника одночасно збігаються з об'єктивними ознаками злочинного впливу, якщо здійснюються шляхом активної поведінки (певних дій). Оскільки при визначенні співучасників у ст. 27 КК України законодавець жодним чином не вказав на їхні суб'єктивні ознаки (окрім загальної вказівки у ст. 26 про спільність та умисність їх кримінально-протиправної діяльності), як і Верховний Суд у Постанові «Про практику розгляду судами кримінальних справ про злочини, вчинені стійкими злочинними об'єднаннями», суттєвою рисою, яка могла б допомогти відмежувати злочинний вплив від дій співучасників злочину, є вказівка на суб'єктивні ознаки особи, яка здійснює злочинний вплив. Передовсім це стосується авторитету особи, під яким розуміється її поважність, користування впливом, певною повагою [35].

Про реальну наявність певного авторитету особи можна говорити особливо у випадку, коли йдеться про «ворів у законі». Водночас, оскільки перелік ознак особи, яка здійснює злочинний вплив, є невичерпним (вказівка на «будь-які якості чи можливості») та альтернативним (на це вказує використання сполучника «чи»), це унеможлиблює проведення відмежування за запропонованим критерієм. Враховуючи, що під якостями особи розуміються ті чи інші характерні ознаки, властивості, риси кого-небудь, тобто радше якісь суб'єктивні характеристики особи (розсудливість, аналітичний склад мислення тощо), а під можливостями – внутрішні сили, ресурси та здатності особи, тобто більше її об'єктивні характеристики (витривалість, певна матеріальна забезпеченість чи службове становище) [24, с. 147], необхідності вказівки на авторитет особи, яка здійснює злочинний вплив, у примітці до ст. 255 КК України, в принципі, немає.

Окрім того, складно уявити ситуацію, коли будь-який зі співучасників злочину або взагалі будь-який правопорушник вчиняє злочин, не використовуючи тією чи іншою мірою свої особисті якості чи можливості (фізичну силу, службове становище, спеціальні знання

тощо). Вкрай важливо звернути увагу на те, що законодавець у розділі XI КК України встановлює кримінальну відповідальність не за безпосереднє здійснення злочинного впливу, тобто вчинення діянь, які становлять його об'єктивні ознаки (наприклад, спонукає когось до злочинної діяльності чи координує таку діяльність) без мети його подальшого поширення або встановлення у суспільстві, то такі дії не мають кваліфікуватись як готування чи замах на вчинення злочину, передбаченого ст. 255-1 КК України. Однак слід визнати, що така позиція щодо відмежування за критерієм мети здійснення злочинного впливу є не тільки вкрай суб'єктивною та очевидно залежною від позиції прокурора та суду, а й потребує неабияких процесуальних зусиль, щоб довести її існування або не існування стороною обвинувачення чи захисту. Таке «паралельне існування» кримінально некараного здійснення злочинного впливу та кримінально караної співучасті у вчиненні злочину також змушує задуматись і над іншою проблемою [37].

За загальним правилом, кримінально-правова оцінка дій будь-якого співучасника злочину напряму залежить від дій виконавця цього злочину: якщо він вчинив закінчений або незакінчений злочин, то й інші співучасники вчинили відповідну організацію, підбурювання чи пособництво злочину або готування чи замах на них, якщо ж виконавець не вчинив злочину взагалі, то й самої співучасті немає, ніхто нічого не вчиняв. Однак, чи можемо ми сказати, що злочинного впливу не існувало, якщо особа не вчинила злочин унаслідок того, що, наприклад, спонукання до злочинної діяльності було невдалим або вона просто не піддалась йому? Очевидно, що певний вплив існував, але через певні об'єктивні чи суб'єктивні фактори його, наприклад, могло виявитись недостатньо для того, щоб особа, на яку він був спрямований, вчинила злочин. Однак такий вплив навряд чи можна визнати злочинним у кримінально-правовому розумінні, оскільки в такому разі немає

злочинної діяльності, про яку напряду говорить примітка до ст. 255 КК України.

Водночас, на нашу думку, такий вплив усе одно до певної міри є небезпечним для суспільства в тому розумінні, що його метою є виникнення злочинної діяльності у ньому; – діяння «встановлення» та «поширення» потребують уточнення та роз'яснення, що слід розуміти під ними, оскільки основне питання, яке виникає у зв'язку із їх вживанням, – скільки особі необхідно вчинити дій і якими вони мають бути, щоб злочинний вплив був встановлений або поширений у суспільстві, та яким чином це встановлення або поширення можна об'єктивно визначити. Очевидно, що сама можливість встановлення чи поширення якогось явища суспільстві залежить від особливостей такого суспільства (структури його населення, особливостей географії, особливостей свідомості членів цього суспільства в решті-решт), і в одному суспільстві одне явище може поширюватися швидше, а в іншому – повільніше; – саме по собі вживання розмитого терміну «суспільство» у формулюванні складу злочину породжує іншу невизначеність: власне про яке суспільство йдеться? Під суспільством розуміють сукупність людей, об'єднаних певними відносинами, обумовленими історично змінним способом виробництва матеріальних і духовних благ; певний економічний лад, а також відповідну надбудову; усіх жителів певного краю, міста [7, с. 917].

Імовірно, законодавець у цьому випадку мав на увазі певну сукупність людей, яка постійно проживає на певній території. Однак незрозуміло, якими демографічними та географічними межами мають керуватись правоохоронні органи та суд для того, щоб визначити те саме суспільство, щоб кваліфікувати дії особи за ст. 255-1 КК України; – якщо припустити, що злочинний вплив дійсно було умисно встановлено або поширено у суспільстві, то виникає питання встановлення тривалості існування такого впливу в часі та моменту, з якого такий

вплив може вважатися припиненим, а отже і припинено вчинення злочину, передбаченого ст. 255-1 КК України. 3) Щодо злочинної діяльності як об'єкта злочинного впливу з урахуванням уточненого визначення злочинного впливу в розумінні примітки до ст. 255 КК України можна виокремити об'єкт такого впливу – ним є прямо чи опосередковано (через розподіл активів) злочинна діяльність. Проте визначення терміну «злочинна діяльність» у законодавстві України наразі немає, а його використання породжує питання: що вважати злочинною діяльністю та чи охоплюється терміном «злочинна діяльність» діяльність, спрямована на вчинення кримінальних проступків, а не злочинів? Оскільки до кримінальних проступків належать такі найпоширеніші кримінальні правопорушення, як, наприклад, умисне легке тілесне ушкодження (частини 1, 2 ст. 125), крадіжка (ч. 1 ст. 185), шахрайство (ч. 1 ст. 190), хуліганство (ч. 1 ст. 296 КК України), слід припустити, що їх вчинення не може визнаватися злочинною діяльністю, а отже вони не можуть бути об'єктом злочинного впливу. Втім, вирішення цього питання, вочевидь, залежатиме від судової практики.

Щодо об'єктивних ознак злочинного впливу зазначені вище дві частини дефініції злочинного впливу, в яких перелічено діяння, що складають його об'єктивні ознаки (перша – сприяння, спонукання, координація злочинної діяльності; друга – організація або безпосередній розподіл коштів), розташовані послідовно одна за одною без сполучників «та» чи «або». Таке формулювання наводить на інше питання: чи необхідно для визнання дій особи злочинним впливом, щоб діяння, зазначені в цих двох частинах, були наявні в сукупності, чи достатньо наявності хоча б одного з них? На нашу думку, враховуючи те, що в обох частинах визначення окремо міститься вказівка на злочинну діяльність, яка є об'єктом злочинного впливу, до того ж у першій частині зазначено невичерпний перелік дій, які особа може

вчиняти стосовно цієї діяльності, а в другій – невичерпний перелік активів, які особа розподіляє, то між цими частинами все ж – *de lege ferenda* – має бути сполучник «або» [25, с. 104].

Отже, для визнання дій особи злочинним впливом вона має сприяти, спонукати або координувати злочинну діяльність, або здійснювати розподіл активів, спрямованих на її забезпечення. При цьому здійснення розподілу активів, спрямованих на забезпечення злочинної діяльності, можна вважати щонайменше одним із випадків сприяння такій діяльності. Отже, необхідність виокремлення організації або безпосереднього розподілу коштів, спрямованих на забезпечення злочинної діяльності, як однієї з об'єктивних ознак злочинного впливу, або принаймні відокремлення цих дій від сприяння злочинній діяльності, в принципі, є сумнівною.

Щодо невичерпності у формулюваннях, вжитих у визначенні злочинного впливу в КК України у визначенні поняття злочинного впливу законодавець використовує такі формулювання, як «будь-які дії особи...», «інші особисті якості...», «інший вплив...», «інші активи...», що зовсім не допомагає чіткому розумінню того, що він мав на увазі. Використання таких формулювань, з одного боку, робить термін «злочинний вплив» занадто широким, а вказівку на авторитет особи чи невичерпний перелік її дій («сприяє, спонукає, координує...»), які вона може вчиняти, взагалі непотрібною.

Окрім того, важко уявити ситуацію, коли будь-який вплив з боку особи, у тому числі й злочинний, здійснюється нею без наявності якихось особистих якостей. Фахівці вказують, що такий занадто широкий підхід до визначення суперечить принципу правової визначеності як складовій частині ширшого принципу верховенства права, з чим важко не погодитись. З іншого боку, стосовно використання фрази «інший вплив...» дослідники проблем формулювання законодавчих дефініцій наголошують, що під час створення нового

терміну не слід визначати його через той самий термін або те саме словосполучення (так зване правило заборони кола), тобто злочинний вплив не можна визначати через інший вплив.

Видаливши ці слова із запропонованого вище уточненого визначення злочинного впливу та враховуючи висловлені попередні зауваження, можна отримати лаконічний, але більш конкретизований варіант: злочинний вплив – це дії особи, які полягають у сприянні, спонуканні, координації нею злочинної діяльності, зокрема в організації або безпосередньому розподілі активів (доходів від них), спрямованих на забезпечення такої діяльності. б) Щодо співвідношення злочинного впливу та підвищеного злочинного впливу, а також їх суб'єктів У розумінні примітки до ст. 255 КК України можна виділити принаймні два види (ступені) злочинного впливу: а) звичайний, визначення якого міститься у п. 1 примітки, і б) підвищений, який безпосередньо не згадано в самому тексті примітки, але оскільки п. 2 примітки надає визначення суб'єкта підвищеного злочинного впливу, то має існувати і відповідний вплив.

Відрізнити звичайний злочинний вплив від підвищеного можна, проаналізувавши та порівнявши визначення понять «злочинний вплив» та «суб'єкт підвищеного злочинного впливу», що містяться в примітці: для того, щоб особа визнавалась суб'єктом підвищеного злочинного впливу, окрім здійснення звичайного злочинного впливу, вона має координувати злочинну діяльність інших осіб, які здійснюють злочинний вплив.

Отже, за логікою законодавця, підвищений злочинний вплив охоплює звичайний і відрізняється від нього тим, що до дій, які утворюють об'єктивні ознаки звичайного злочинного впливу, додається елемент координації злочинної діяльності інших осіб, які здійснюють злочинний вплив. Однак таке розуміння підвищеного злочинного впливу є невдалим, по-перше, через невизначеність поняття «злочинна

діяльність» і, по-друге, тому, що одним із діянь, які формують об'єктивні ознаки «звичайного» злочинного впливу, вже є координація злочинної діяльності, крім того, немає застережень, що не може бути координації злочинної діяльності інших осіб, які вже здійснюють злочинний вплив, у пункті 1 примітки до ст. 255 КК України немає.

Отже, відмежувати звичайний злочинний вплив від підвищеного неможливо, як і відрізнити суб'єкта звичайного злочинного впливу від суб'єкта підвищеного. Злочинний вплив – це комплексне явище, яке має не тільки кримінально-правову, а й кримінологічну складову і може розглядатись щонайменше у трьох різних вимірах. Злочинний вплив є також частиною ширшого поняття протиправного впливу. Визначення злочинного впливу, яке міститься у п. 1 примітки до ст. 255 КК України, є невдалим і має недоліки, які роблять його беззмістовним та практично не застосовним.

Враховуючи, що від розуміння зазначеного поняття злочинного впливу залежить кримінально-правова кваліфікація дій особи за новими статтями, введеними до розділу IX КК України «Кримінальні правопорушення проти громадської безпеки», можна припустити, що ці статті КК України залишаться «мертвими», а підозри та обвинувачення у вчиненні злочинів, передбачених ними, навряд чи будуть доведені стороною обвинувачення у суді. Окрім недоліків у визначенні поняття злочинного впливу в примітці до ст. 255 КК України, нова ст. 255-1 КК України містить також цілу низку інших суттєвих прорахунків, які унеможливають її застосування. У зв'язку з цим зазначені статті КК України мають бути переглянуті та змінені законодавцем, зокрема з урахуванням висловлених вище зауважень.

1.2. Приводи і підстави для вчинення процесуальних дій, щодо встановлення осіб, які мають підвищений злочинний вплив

Слід зазначити, що невід'ємним елементом початку здійснення будь-яких процесуальних дій у кримінальному провадженні є передумови (приводи). З точки зору етимології, термін “привід” тлумачиться як підстава (справжня або вигадана), причина яких-небудь дій, вчинків [31, с. 135].

У кримінальному процесі під приводом розуміється визначена законом процесуальна передумова, за наявності якої починається кримінально-процесуальна діяльність, джерело закріплення фактів, за наявності яких законом визначено виникнення відносин безпеки [20, с. 179]. Як слушно зазначає В. Косович, привід є умовою, за наявності якої законом уповноважено вчиняти дії і вступати у відносини, що утворюють у своїй цілісності діяльність. привід є правовою передумовою, а процесуальні дії і відносини - це її результат. [16, с. 44]. поділяючи думку зазначених науковців, вважаємо, що початком прийняття будь-якого процесуального рішення є правова передумова (привід), за наявності якої особа уповноважена вчиняти дії, передбачені законом.

1. Як зазначає О.О. Гриньків, під приводом потрібно розуміти визначену законом процесуальну передумову, за наявності якої починається кримінально-процесуальна діяльність, джерело закріплення фактів, за наявності яких законом визначено виникнення відносин безпеки [19, с.174].

На думку М.О. Громова під приводами слід розуміти ті джерела, з яких отримують відомості.

В словнику української мови І.К. Білодіда вказано, що привід – це підстава (справжня або вигадана), причина яких-небудь дій, вчинків, а підстава - те, чим пояснюються, виправдовуються вчинки, поведінка і т.

ін. кого-небудь [39, с. 681]. Однією із найпоширеніших процесуальних дій, що вчиняються під час встановлення осіб, які мають підвищений злочинний вплив є проведення негласних слідчих (розшукових) дій (далі НСРД). І головним в цьому аспекті виступають підстави і приводи для проведення НСРД.

У п. 1 ч. 1 ст. 10 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» [11] говориться, що матеріали ОРД використовуються як підстава та підстава для порушення кримінальної справи або проведення невідкладних слідчих дій. Водночас, аналіз норм діючої ЦПК України показує, що жодна з них прямо не вказує на це. Водночас експерти справедливо зазначають, що із змісту низки норм КПК України випливає, що матеріали ОРД можуть бути підставою та підставою для порушення кримінальної справи та проведення окремих слідчих дій, а також використовуватись для організаційно-тактичних цілей для проведення всіх слідчих дій. , що дозволяє ретельно підготуватися та забезпечити їх своєчасне та успішне проведення [32, с. 271]

Відповідно до частини третьої статті 246 КПК України рішення про проведення негласних слідчих (слідчих) дій приймається слідчим, прокурором, а у випадках, передбачених КПК України, - слідчим суддею на запит прокурором або на вимогу слідчого.

Відповідно до частин третьої та четвертої статті 246 КПК України слідчий зобов'язаний повідомити прокурора про рішення про проведення певних негласних слідчих (розшукових) дій та отримані результати. Прокурор має право заборонити чи призупинити подальші негласні слідчі (розшукові) дії. Тільки прокурор має право приймати рішення про таку негласну слідчу (розшукову) дію, як контроль за скоєнням злочину [21].

Так, частина п'ята статті 246 КПК України передбачає, що у рішенні про проведення негласної слідчої (розшукової) дії вказується термін її проведення.

Відповідно до частини шостої статті 246 КПК України слідчі, які ведуть досудове розслідування кримінального злочину, або від його імені уповноважені оперативні підрозділи Національної поліції, органів безпеки, Національного антикорупційного бюро України, Державне бюро розслідувань та контролюючі органи мають право відповідно до податкового та митного законодавства, органи пенітенціарних установ та слідчих ізоляторів Державної пенітенціарної служби України, органи Державної прикордонної служби України. Ухвалою слідчого або прокурора до негласних слідчих (розшукових) дій можуть бути залучені й інші особи.

Відповідно до статті 250 КПК України у виняткових невідкладних випадках, пов'язаних із порятунком життя та запобіганням скоєнню тяжкого чи особливо тяжкого злочину, негласна слідча (слідча) дія може бути порушена до ухвали слідчого судді за погодженням зі слідчим. прокурор чи прокурор. У цьому випадку прокурор зобов'язаний негайно після початку такої негласної слідчої дії звернутися до слідчого судді. Вчинення будь-яких дій щодо проведення негласної слідчої (розшукової) дії має бути негайно припинено, якщо слідчий суддя приймає рішення про відмову у видачі дозволу на проведення негласної слідчої (розшукової) дії [23]. Інформація, отримана внаслідок такої негласної слідчої (розшукової) дії, підлягає знищенню.

НСРД проводяться у випадках, коли інформацію про кримінальне правопорушення та особу, яка його вчинила, не може бути отримана іншим способом.

Відповідно до пункту 2.1 Інструкції прокурор зазначає у постанові, яка має відповідати вимогам статей 246 та 251 КПК України, якщо ця дія здійснюється без дозволу слідчого судді або у невідкладних випадках. передбачено статтею 250 КПК. України [12]. Відповідно до п. 2.2. Доручення слідчого, прокурора слідчому судді про дозвіл на провадження негласної слідчої (розшукової) дії має відповідати вимогам

статті 248 КПК України та матеріалам кримінальної справи, які надаються лише за запитом. слідчого судді на підтвердження необхідності проведення негласних слідчих (розшукових) дій. У клопотанні слідчого, прокурора, ухвалі слідчого судді не вказується уповноважена оперативна одиниця, яка має зробити негласну слідчу (розшукову) дію [12].

Так, у пунктах 2.3 та 2.4 Інструкції зазначено, що тільки прокурор має право приймати рішення про таку негласну слідчу (розшукову) дію, як контроль за скоєнням злочину (стаття 271 КПК України) [12]. У разі прийняття рішення про проведення негласної слідчої (розшукової) дії, в ході якої необхідне проведення іншої негласної слідчої (розшукової) дії, яка потребує рішення слідчого судді, слідчий прокурор звертається до нього відповідно до статті 248 КПК України.

Стосовно, встановлення осіб, які мають підвищений злочинний вплив, то в даному випадку необхідним є доведення слідчим і прокурором того акту, що не можливо встановити таку особу без проведення НСРД. І відповідно приймаючи рішення про їх застосування і надання відповідної ухвали з боку слідчого судді це без сумніву є ризиком оскільки деякі із НСРД є досить небезпечними і можуть загрожувати життю, здоров'ю оперативних співробітників. Така НСРД як виконання спеціального завдання по розкриттю діяльності злочинної організації на практиці вимагає не тільки таємне проникнення в ряди злочинної організації з метою виявлення осіб, які мають підвищений злочинний вплив, а й документування і збирання відповідних матеріалів, що може займати і декілька років.

Сучасні злочинні спільноти/організації намагаються уникнути контролю з боку правоохоронних органів шляхом переходу до інших, засобів приховування інформації про осіб, які мають підвищений злочинний вплив. Тому, збираючи доказову базу в кримінальних провадженнях проти громадської безпеки враховуючи великий відсоток

латентності справ даної категорії, треба бути надзвичайно ретельним при перевірці даного роду осіб.

Ефективність оперативних підрозділів правоохоронних органів у боротьбі з організованою злочинністю буде підвищена за рахунок створення ефективної системи взаємодії між ними, між оперативними підрозділами правоохоронних органів та державними та громадськими органами та установами, між оперативними підрозділами та слідчими. Тому, приймаючи рішення про встановлення особи з підвищеним кримінальним впливом, оперативні підрозділи повинні мати достатню інформацію про те, що відповідна особа має підвищений злочинний вплив. Інформаційний елемент організаційної форми взаємодії зазначених суб'єктів розглядається нами як організація процесу накопичення та аналізу інформації, що представляє оперативний інтерес для взаємодіючих сторін, та їх обміну [3, с. 102].

Це тісно пов'язане із спільним аналізом та плануванням. При цьому це не разовий обмін певними анотаціями, а складний комплекс двосторонньої комунікації, що передбачає взаємну інформацію про встановлені факти, про осіб та процеси, важливі для протидії особам із підвищеним кримінальним впливом. . Взаємодія оперативних підрозділів та слідчих слід розуміти як необхідне, засноване на законодавстві та відомчих постановах, координоване з проміжною метою, діяльність адміністративно незалежних органів (дідання та слідство), керованих слідчим або прокурором та здійснюваних у формі У правовідносинах використання повноважень, методів та форм, властивих кожному із них.

Будучи процесуально та тактично правильно організованою, така діяльність дозволяє об'єднати і більш ефективно та раціонально використовувати кримінально-процесуальні та оперативно-розшукові можливості цих органів для досягнення як загальної мети, так і вирішення завдань ОРД та кримінального процесу, причому цих двох

незалежних. зокрема, види діяльності. . Різноманітність процесуальних і непроцесуальних форм взаємодії слідчих та оперативних підрозділів проявляється у порушенні кримінальної справи за матеріалами ОРД щодо осіб із підвищеним кримінальним впливом.

Використовуючи матеріали ОРД як причини та підстави для порушення дій НСРД з метою отримання фактичних даних, які можуть бути доказами у кримінальній справі, необхідно дотримуватись вимог, які забезпечать ефективне виконання оперативно-розшукових заходів, що вимагає: дотримання закону; своєчасне використання інформації; супровід взаємодії зі слідчим, органом дізнання, судом; забезпечення таємності інформації; раптові та наступальні оперативно-розшукові дії щодо виявлення та затримання злочинців, доказів. Саме з матеріалів оперативно-розшукових заходів можна прояснити низку питань, що мають істотне значення для правильного та об'єктивного розслідування злочину, зокрема, про способи скоєння злочинів та приховування злочинних дій такими особами; про осіб, причетних до злочину; про роль кожного з цих осіб у злочинній діяльності; про їхнє місцезнаходження; про зв'язки злочинців; про їх психологічні особливості; про місцезнаходження предметів та документів, що мають відношення до справи, а також про інші питання, які можуть допомогти органу дізнання та слідчому у правильній організації розслідування кримінальної справи (планування слідчих дій, вибір їх тактики тощо) [4, п. 89].

Теоретично ОРД питання визначення поняття і змісту матеріалів ОРД, які можна використовувати як причин і підстав застосування НСР, зокрема виявлення осіб із підвищеним кримінальним впливом, є дискусійним. Ми підтримуємо думку тих учених, які вважають, що матеріали ОРД, які можуть бути використані як підстава та підстава для застосування НСРД для виявлення осіб з підвищеним кримінальним впливом, є документами, які фіксують перебіг та результати оперативно-

розшукових заходів. заходи (далі – ОРЗ); документи, одержані від фізичних та юридичних осіб; документи та предмети зі слідами, що свідчать про ознаки злочину; аналітичні документи підготовлені уповноваженими особами за результатами ОРЗ.

Зміст матеріалів ОРД, що використовуються на користь кримінального судочинства, - це оперативно-розшукова інформація, яка використовується на користь кримінального судочинства, тобто будь-яка інформація (фактичні дані), отримана відповідно до цілей та завдань ОРД у встановленому законодавством порядку з будь-якими джерелами, не забороненими законом суб'єктами, уповноваженими проводити ОРД, що може бути підставою для ухвалення відповідних рішень у кримінальному судочинстві [14, с. 130].

Приводом для застосування НСРД, у тому числі про встановлення осіб, які мають підвищений злочинний вплив є саме досягнення висновку, що слід встановити таку особу. Тобто в ході проведення ОРЗ слідчий, прокурор досягають висновку, що слід вчинити процесуальні дії і відповідно встановити особу, яка має підвищений злочинний вплив.

РОЗДІЛ 2

ПРОЦЕСУАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ, ЩО ПРОВОДЯТЬСЯ ДЛЯ ВСТАНОВЛЕННЯ ОСІБ, ЯКІ МАЮТЬ ПІДВИЩЕНИЙ ЗЛОЧИННИЙ ВПЛИВ

2.1. Процесуальні особливості проведення негласних слідчих (розшукових) дій з метою встановлення осіб, які мають підвищений злочинний вплив

Негласні слідчі (слідчі) дії - це вид слідчих чи слідчих дій, інформація про факт та методи яких не підлягає розголошенню, за деякими винятками. Правовою основою для проведення негласних слідчих (розшукових) дій, захисту інформації під час цих слідчих дій є Конституція України, КПК, Кримінальний кодекс України, Закони України «Про прокуратуру», «Про державну таємницю», «Про оперативні та слідчі дії», а також забезпечення секретності в органах державної влади, місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах та організаціях, затверджений постановою Кабінету Міністрів України N 1561-12 від 2 жовтня 2003 р. Збір відомостей, що становлять державну таємницю, затверджений наказом. Служби безпеки України від 12 серпня 2005 р. N 440 та іншими нормативними актами [27, с. 32].

Під методами негласних слідчих (розшукових) дій розуміється сукупність організаційних, практичних прийомів, у тому числі використання технічних засобів, що дозволяють у порядку, встановленому кримінально-процесуальним законодавством України, отримати інформацію про злочин чи особу, яка його скоїла. це без її відома.

Суб'єктами, уповноваженими на проведення негласних слідчих (розшукових) дій є: слідчі прокуратури (на період п. 1 розділу XI

«Перехідні положення» ЦПК), правоохоронні органи, органи безпеки, орган, що контролює дотримання податкових вимог законодавства, орган Державного бюро розслідувань (з дня його діяльності), а також уповноважені оперативні підрозділи органів внутрішніх справ, органів безпеки, органів нагляду за дотриманням податкового законодавства, органів та пенітенціарних установ та слідчих ізоляторів Державної пенітенціарної служби України, Державної прикордонної служби України, органів Державної митної служби України, які проводять негласні слідчі (розшукові) дії за письмовими вказівками слідчого, прокурора, який контролює дотримання закону слідчими у ході досудового розслідування у вигляді процесуальних вказівок [28, с. 30].

Уповноважений оперативний підрозділ, який залучається за рішенням керівництва органу для проведення або участі у негласних слідчих (розшукових) діях, є оперативним підрозділом, який є частиною державного органу, визначеного у статті 246 КПК [21].

Уповноваженою особою, залученою за рішенням керівника до провадження або участі у негласній слідчій (розшуковій) дії, є співробітник (співробітник) уповноваженого оперативного підрозділу, а також інші особи, залучені за рішенням слідчого, прокурора. , операційний блок

У кримінальному процесі під час виконання розпоряджень слідчого чи прокурора співробітники (службовці) уповноваженого оперативного підрозділу немає права здійснювати процесуальні дії з власної ініціативи чи звертатися до слідчого судді чи прокурору.

Процесуальними документами щодо негласних слідчих (розшукових) дій є постанови, клопотання, розпорядження, протоколи уповноваженого співробітника (співробітника) оперативного підрозділу, слідчого, прокурора, і навіть постанови слідчого судді.

Негласні слідчі (розшукові) дії, залежно від їх виду та конкретної мети, проводяться щодо підозрюваної або іншої особи, якщо тільки в

результаті їх поведінки можна отримати інформацію про злочин та особу, яка її вчинила, або обставини, має відношення до досудового розслідування. (Про події, речі та документи, що мають значення для досудового розслідування). Для здійснення цих дій слідчий суддя повинен надати інформацію, залежно від виду негласної слідчої (слідчої) дії, отриманої в ході досудового розслідування, що підтверджує неможливість отримання інформації про злочин або особу, яка його вчинила, інакше [32, с. 273]. Як правило довести причетність та притягнути до відповідальності осіб, які мають підвищений злочинний вплив, не просто так як вчинення злочинів такими суб'єктами характеризується такими особливостями як: відсутність доказів, свідків, предмету злочину так як «особи, які мають підвищений злочинний вплив» це особи зі стажем і багажем умінь та навичок здійснення злочинної діяльності – професіонали своєї справи так би мовити, і щоб встановити їх причетність до конкретного злочину, варто застосувати наприклад негласні слідчі (розшукові) дії, але навіть їх застосування не завжди є 100% гарантією розкриття злочину.

Отже, для встановлення осіб, які мають підвищений злочинний вплив, застосовуються негласні слідчі (розшукові) дії серед яких втручання у приватне спілкування, обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи, спостереження за особою, річчю або місцем, моніторинг банківських рахунків, аудіо-, відеоконтроль місця, контроль за вчиненням злочину [31, с. 138].

Так вважаємо доцільним здійснити аналіз та сутність кожної негласної слідчої (розшукової) дії, яка може застосовуватися до осіб, які мають підвищений злочинний вплив.

Ст. 258. КПК визначає «Загальні положення про втручання у приватне спілкування». Таким чином, втручання у приватне спілкування – це доступ до вмісту повідомлення за умови, що учасники спілкування

мають достатні підстави вважати, що спілкування є конфіденційним.

Типи втручання у приватне спілкування:

- 1) аудіо-, відеоконтроль особи;
- 2) арешт, огляд і виїмка кореспонденції;
- 3) зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж;
- 4) зняття інформації з електронних інформаційних систем [21].

Втручання у приватне спілкування - це негласна слідча (розшукова) дія, суть якої полягає в отриманні доступу до інформації, що передається та зберігається при приватному спілкуванні між особами без їх відома, через аудіо, відеоспостереження (стаття 260 КПК), затримання. (Стаття 261 КПК), перевірка та вилучення кореспонденції (стаття 262 КПК), видалення інформації з транспортних телекомунікаційних мереж (стаття 263 КПК) та видалення інформації з електронних інформаційних систем (стаття 264 КПК) [21].

Підставами, достатніми для втручання у приватне спілкування, є:

- а) фактичні дані, отримані в порядку, встановленому КПК, про те, що розмови людини або інші звуки, рухи, дії, пов'язані з її діяльністю чи місцезнаходженням, поштове та телеграфне листування людини з іншими особами або іншими особами певна електронна інформаційна система може містити інформацію про обставини, що мають значення для досудового розслідування, або про речі та документи, необхідні для досудового розслідування;
- б) можливість отримання інформації про зміст приватного спілкування лише шляхом проведення слідчих (розшукових) дій, включаючи втручання у приватне спілкування [38, с.17].

Втручання у приватне спілкування особи, яка має підвищений злочинний вплив, є досить ефективним різновидом негласних слідчих (розшукових) дій, так під час здійснення якої є можливість зібрати певні докази, або дізнатися про осіб, які могли бути співучасниками, вийти на

слід злочинця, або дізнатися про місце його перебування, чи готування наприклад до іншого злочину.

Зокрема, виявлення осіб з підвищеним кримінальним впливом може здійснюватися за допомогою таких негласних слідчих (розшукових) дій, як аудіо-, відеоспостереження за особою, яка є своєрідним втручанням у приватне спілкування і полягає в отриманні аудіо- або відеозапису її розмов або інших звуків, рухів, дій, пов'язаних з її діяльністю чи місцезнаходженням, тощо, які можуть містити інформацію, яка стосується досудового розслідування. Здійсненню аудіо-, відеоконтролю за особою, яка перебуває серед загальнодоступних місць, житла чи іншого володіння людини, завжди передуює огляд загальнодоступних місць, житла чи іншого володіння особи внаслідок таємного проникнення в яке встановлено технічні засоби аудіо, відео контролю людини. 1 ст. 267 КПК) [27, с. 172].

У разі отримання слідчим (прокурором) фактичних даних про те, що розмови конкретної особи або інші звуки, рухи, дії, пов'язані з її діяльністю та перебуванням у загальнодоступних місцях, житлі чи іншому майні особи, можуть містити інформацію, яка стосується досудового провадження. слідство, і якщо неможливо отримати цю інформацію в інший спосіб, крім проведення даної негласної слідчої (розшукової) дії, слідчий (прокурор) складає окремі запити, погоджені з прокурором, до слідчого судді для отримання дозволу на публічну перевірку важкодоступних місць, житла або іншого майна. особам за встановлення технічних засобів аудіо- та відеоспостереження за людиною та за дозвіл на проведення аудіо- та відеоспостереження за людиною у цих місцях. Таким чином буде здійснюватися фіксування розмов, інформації, яка може бути важливою для доведення вини осіб, які мають підвищений злочинний вплив.

Як свідчить практика, дана негласна слідча (розшукова) дія досить розповсюджена для встановлення особи яка має підвищений злочинний вплив.

Наступним менш популярним в застосуванні видом негласної слідчої (розшукової) дії, проведеної за для встановлення причетності до злочину особи яка має підвищений злочинний вплив є передбачене ст.261 КПК «накладення арешту на кореспонденцію» яке - затримання відділенням зв'язку кореспонденції, що пересилає особи (листів усіх видів, посилок, посилок, поштових контейнерів, перекладів, телеграм, інших матеріальних засобів передачі інформації між особами) без її відома на підставі рішення слідчий суддя.

Фактичною підставою для порушення слідчим заяви про дозвіл на вилучення кореспонденції є отримані під час кримінального провадження відомості про те, що поштове чи телеграфне листування особи іншим особам або іншим особам може містити відомості про обставини, що мають значення для досудового розслідування, або про речі, та документи, що є джерелами інформації, необхідної для розслідування.

Не є популярною дана негласна слідча дія, так як «особи, які мають підвищений злочинний вплив» є дуже продуманими у своїх діях, кожному кроці і обережними, а також розумними, тобто дана негласна слідча дія може застосовуватися, але мало ймовірно, що вдасться щось зібрати або дізнатися важливе для кримінальної справи, так як даний суб'єкт вирізняється серед інших, наявністю обережності і професіоналізму і передавати щось важливе поштою наприклад не стане, так як матиме сумнів в конфіденційності.

Ст. 263 КПК передбачає застосування такої негласної слідчої (розшукової) дії, яка може застосовуватися для встановлення особи, яка має підвищений злочинний вплив є «зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж», Транспортна телекомунікаційна мережа -

це мережа, що забезпечує передачу знаків, сигналів, письмового тексту, зображень та звуків чи повідомлень будь-якого виду між підключеними до неї мережами телекомунікаційного доступу. Телекомунікаційна мережа доступу – це частина телекомунікаційної мережі виключно між кінцевою точкою телекомунікаційної мережі та найближчим вузлом (центром) комутації. Точка завершення телекомунікаційної мережі – це стик (з'єднання) телекомунікаційної мережі та кінцевого обладнання, кінцеве обладнання – обладнання, призначене для підключення до кінцевої точки телекомунікаційної мережі для забезпечення доступу до телекомунікаційних послуг (телефон, мобільний телефон, модем тощо). Транспортна телекомунікаційна мережа є основною частиною інфраструктури будь-якого оператора зв'язку, оператора традиційної телефонії, оператора стільникового зв'язку, провайдера бездротового або проводного доступу в Інтернет [23].

Важливим для організації отримання інформації з транспортних телекомунікаційних мереж є встановлення слідчими в ході досудового розслідування ідентифікаційних ознак, що однозначно ідентифікують: 1) абонента спостереження (споживача телекомунікаційних послуг), тобто. його номер абонента - абонентське обладнання в телекомунікаційній мережі. мережа); 2) транспортна телекомунікаційна мережа, тобто оператор зв'язку має право на обслуговування та експлуатацію телекомунікаційної мережі, до якої належить номер контролюючого абонента; 3) кінцеве обладнання - його ідентифікатор для розпізнавання в телекомунікаційній мережі, наданий цьому кінцевому обладнанню виробником (наприклад, IMEI-код мобільного телефону, USB-модему) або адресу точки підключення кінцевого обладнання фіксованого зв'язку загального користування. провідні телекомунікаційні мережі [22].

Підставою для вилучення інформації з транспортних телекомунікаційних мереж є інформація про те, що особа, користуючись телекомунікаціями, передає та отримує інформацію, яка стосується

досудового розслідування. У клопотанні слідчого, погодженому з прокурором, про дозвіл на видалення інформації з транспортних мереж телекомунікацій разом із інформацією, зазначеною у ч. 2 ст. 248 КПК, додатково повинні бути зазначені ідентифікаційні ознаки, які дозволять однозначно ідентифікувати абонента спостереження, транспортну телекомунікаційну мережу, кінцеве обладнання, на якому може здійснюватись втручання у приватний зв'язок. До заяви додається витяг з Єдиного реєстру досудового розслідування кримінальних справ, до якого подано клопотання. Так наприклад, дана негласна слідча (розшукова) дія може бути здійснена щодо особи яка має підвищений злочинний вплив способом прослуховування її телефонних розмов або моніторингу інтернет сторінок, поштової скриньки, або доступ до комп'ютеру за для зчитування інформації, яка має відношення до злочину. На сьогодні дана негласна процесуальна (розшукова) дія є популярною і на нашу думку та при аналізі існуючої практики дієвою та корисною для встановлення особи яка має підвищений злочинний вплив.

Ст. 264. передбачає зняття інформації з електронних інформаційних систем, що полягає у втручанні у приватне спілкування. Суть такої негласної слідчої (розшукової) дії полягає у проведенні на підставі ухвали слідчого судді обшук, виявлення та запис інформації, що міститься в електронній інформаційній системі або її частинах, доступ до яких обмежений власником, власник або власник системи. житло чи інше володіння особою чи логічний захист доступу, і навіть отримання такої інформації без відома її власника, власника чи утримувача [22].

Під електронною інформаційною системою у цій статті розуміється сукупність електронних комп'ютерів (ЕОМ), периферійних пристроїв та програмного забезпечення, призначених для автоматизації прийому, зберігання, обробки, пошуку та видачі інформації споживачам.

За своєю архітектурою електронні інформаційні системи може бути як локальними, у яких їх компоненти (база даних, система

управління базами даних, клієнтське програмне забезпечення) перебувають у одному комп'ютері, і розподіленими, у яких компоненти розподілені кількома комп'ютерами. Розподілені електронні інформаційні системи, у свою чергу, діляться на інформаційні системи файл-сервер (у яких база даних знаходиться на файловому сервері, а система управління базами даних та клієнтське програмне забезпечення знаходяться на робочих станціях) та інформаційні системи клієнт-сервер (у яких база даних (дані та система управління базами даних знаходяться на сервері, а робочі станції є клієнтським програмним забезпеченням) [23].

Як локальні, і розподілені електронні інформаційні системи може бути відкритими і закритими громадянам, т. е. доступ до яких обмежується їх власником, власником чи власником шляхом розміщення файлових серверів і робочих станцій інформаційної системи у загальнодоступних місцях, житло чи іншому майні особи. (див. їхню концепцію у коментарі до статті 267 КПК) та встановлення систем логічного захисту доступу до електронної інформаційної системи з робочих станцій локальної мережі підприємства, установи, організації тощо або з робочих станцій, підключених до файлового сервера через Інтернет [23].

3. Вилучення інформації з електронних інформаційних систем або їх частин можливе без дозволу слідчого судді, якщо доступ до них не обмежений їх власником, власником чи власником або не пов'язаний із подоланням системи логічного захисту. Слід зазначити, що у випадках, коли досудове розслідування встановлює, що файловий сервер електронної інформаційної системи встановлений у загальнодоступному місці, в будинку чи іншому майні особи, але доступ до баз даних, розміщених на ньому, не захищений системи захисту логічного доступу та можливі з робітників станцій, розташованих поза розташування файлових серверів електронної інформаційної системи, вилучення

інформації з електронних інформаційних систем або їх частин також можливе без дозволу слідчого судді. У цій ситуації лише протокол видалення інформації з електронних інформаційних систем із відповідними додатками до нього з дотриманням вимог ст. 104-107, 252 та 265 КПК [21].

Підставою для видалення інформації з електронних інформаційних систем є інформація про те, що електронна інформаційна система або її частина містять інформацію, яка стосується досудового розслідування. У погодженому з прокурором клопотанні слідчого про дозвіл на видалення інформації з електронних інформаційних систем поряд із відомостями, зазначеними у ч. 2 ст. 248 КПК, повинні додатково вказувати ідентифікаційні ознаки електронної інформаційної системи (назва електронної інформаційної системи, фізична адреса її файлових серверів та робочих станцій або адреса електронної пошти в Інтернеті, її власника, власника або власника) та спосіб обмеження доступу до нього [21]. До заяви додається витяг з Єдиного реєстру досудового розслідування кримінальних справ, в якому подано клопотання.

Огляд загальнодоступних місць, житла чи іншого майна особи є негласною слідчою (обшуком) дією за ст. 267 і полягає у негласному проникненні, у тому числі з використанням технічних засобів, у загальнодоступні місця, житло чи інше майно особи з метою: а) виявлення та фіксації слідів скоєння тяжкого чи особливо тяжкого злочину, досудове розслідування; б) виготовлення копій чи зразків цих речей та документів; в) виявлення та вилучення зразків для дослідження при досудовому розслідуванні тяжкого або особливо тяжкого злочину; г) ідентифікація розшукуваних осіб; д) встановлення технічних засобів аудіо та відео контролю людини [5, с. 149].

Як видно з визначення цієї негласної слідчої (розшукової) дії, вона включає дії, що дозволяють або зібрати інформацію, речі та

документи, що стосуються досудового розслідування, або дії, без яких неможливо вести аудіо-, відеоспостереження. (Стаття 260 КПК) у межах загальнодоступних місць, житла чи іншого майна особи [21].

Місцями проведення цієї прихованої слідчої дії (обшуку) є: публічно недоступне місце, тобто місце, до якого не можна увійти або яке не може бути законно розташоване без згоди власника, користувача або їх уповноважених осіб (наприклад, приміщення чи територія Підприємства), установ, організацій та ін.) (Ч. 2 ст. 267 ЦПК): житло особи, під якою відповідно до ч. 2 ст. 233 ЦПК означає «будь-яке приміщення, яке знаходиться у постійному чи тимчасовому володінні особи, незалежно від її призначення та правового статусу, та пристосоване для постійного чи тимчасового проживання фізичних осіб, а також усі складові таких приміщень. Тобто до житла належать: 1) приватний будинок з усіма приміщеннями, які призначені для постійного чи тимчасового проживання в них, а також ті приміщення, які хоч і не призначені для постійного чи тимчасового проживання у них, але є частиною будинку; 2) будь-яке житлове приміщення незалежно від форми власності, яке відноситься до житлового фонду і використовується для постійного або тимчасового проживання (будинок, квартира в будинку будь-якої форми власності, окрема кімната у квартирі тощо); 3) будь-які інші приміщення чи споруди, які не належать до житлового фонду, але пристосовані для тимчасового проживання (котедж, садовий будиночок і т. д.); інше володіння особи - транспортний засіб, земельну ділянку, гараж, інші будівлі або приміщення побутового, службового, господарського, виробничого та іншого призначення тощо, що перебувають у володінні особи (ч. 2 ст. 233 ЦПК)» [23].

Підставою щодо обстеження важкодоступних місць, житла чи іншого майна особи є відомості у тому, що у конкретному загальнодоступному місці, будинку чи іншому майні особи може бути

сліди скоєння тяжкого чи особливо тяжкого злочину, речі і документи чи його копії. можуть бути виготовлені або отримані зразки, особи, які розшукуються за скоєння цих злочинів, або особа, аудіо та відео контроль розмов, звуків, рухів, дій, пов'язаних з його діяльністю в цих місцях, може містити інформацію, яка стосується досудового розслідування про тяжких або особливо тяжких злочинах. За наявності хоча б однієї з перерахованих підстав у випадках, коли неможливо отримати цю інформацію іншим способом, або неможливо здійснити дії з виготовлення копій або зразків речей, документів або інших матеріальних об'єктів, знайти осіб, що розшукуються, або встановити технічні засоби аудіо, відеоспостереження за людиною в загальнодоступному місці, житло чи інше майно особи прокурор чи слідчий подає клопотання, погоджене з прокурором, до слідчого судді для дозволу на огляд загальнодоступних місць, житла чи іншого майна. Це клопотання має бути укладене відповідно до вимог ч. 2 ст. 248 КПК [22]. До заяви додається витяг з Єдиного реєстру досудового розслідування кримінальних справ, в якому подано клопотання. Рішення про огляд загальнодоступних місць, житла чи іншого майна особи має бути ухвалене слідчим суддею у порядку, встановленому ст. 246, 248, 249 КПК. Специфіка методів та засобів огляду загальнодоступних місць, житла чи іншого майна особи обумовлює необхідність отримання прокурором або слідчим постанови слідчого судді про дозвіл на проведення цієї негласної слідчої (обшуку) дії, її письмової довіреності. за ст. 41, частина 6 ст. 246 КПК до уповноваженого оперативного підрозділу [21].

Насправді виявлення осіб із підвищеним кримінальним впливом практично найчастіше використовуються такі негласні слідчі (розшукові) дії, як спостереження за людиною, річчю чи місцем. Частина 1 ст. 269 КПК передбачає приховане пряме або опосередковане використання технічних засобів відеозапису, фотозйомки, спеціальних

технічних засобів візуального спостереження за людиною, річчю або місцем для обшуку, запису та перевірки під час досудового розслідування серйозного або інформація про особливо серйозний злочин про людину та її поведінку, з яким ця особа перебуває в контакті, або для певної речі чи місця у загальнодоступному місці [23].

Беручи до уваги положення ч. 2 та 3 ст. 267 КПК, загальнодоступне місце може бути визначене як місце, до якого можна увійти, або яке може бути законним без згоди власника, користувача або їх уповноважених осіб. Приміщення, спеціально призначені для утримання осіб, права яких обмежені відповідно до закону (приміщення для недобровільного затримання осіб у зв'язку з відбуванням покарання, затримання, утримання під вартою і т. д.), мають статус загальнодоступних під час негласного слідчого (пошук) дію. Умовно можна виділити дві процедури ухвалення рішення про місцезнаходження електронних засобів:

1) відповідно до вимог ст. 250, 251, ч. 1, 3 вул. 269 КПК, тобто у надзвичайних ситуаціях, пов'язаних із порятунком життів та запобіганням скоєнню тяжкого або особливо тяжкого злочину відповідно до розділів I, II, VI, VII (статті 201 та 209), IX, XIII, XIV, XV, XVII Особливої частини Кримінального кодексу України спостереження за людиною, річчю чи місцем може бути розпочато до ухвали слідчого судді щодо постанови слідчого, погодженої з прокурором, або прокурором. У цьому випадку прокурор зобов'язаний негайно після початку такої негласної слідчої дії звернутися до слідчого судді. Слідчий суддя розглядає таке клопотання відповідно до вимог ст. 248 КПК. Якщо слідчий суддя вирішує відмовити у дозволі на проведення цієї негласної слідчої дії (обшуку), його проведення має бути негайно припинено. Інформація, отримана внаслідок такої негласної слідчої (розшукової) дії, підлягає знищенню у порядку, передбаченому ст. 255 КПК. У випадках, коли слідчий самостійно приймає рішення щодо проведення

спостереження за людиною, річчю чи місцем, він відповідно до вимог ст. ПЗ та 251 КПК виносять відповідну постанову та погоджують її з прокурором;

2) відповідно до вимог ст. 246, 248-250, ч. 1, 2 ст. 269 КПК слідчий для встановлення обставин, що мають значення кримінального провадження, оформляє заяву про надання дозволу на спостереження за особою, річчю чи місцем у суді апеляційної інстанції, на території якого знаходиться орган досудового розслідування (стаття 247 КПК), погоджує його з прокурором або прокурор самостійно складає таке клопотання, отримує ухвалу слідчого судді про проведення спостереження за особою, річчю або про відмову в наданні дозволу на його проведення. Таке клопотання має бути укладено відповідно до вимог ч. 2 ст. 248 КПК до клопотання також додається витяг з Єдиного реєстру досудових розслідувань у кримінальних провадженнях, в рамках якого подається клопотання. Для кожного об'єкта спостереження (конкретної особи, речі чи місця) складається окрема заява [23].

За результатами цієї негласної слідчої (розшукової) дії слідчий або особа уповноваженого оперативного підрозділу органів внутрішніх справ, на яку покладено спостереження за особою, річчю чи місцем на підставі ст. 41, ч. 6 ст. 246 КПК складає протокол відповідно до вимог ст. 104, 106, 252 КПК, де описані обставини, встановлені в результаті спостереження. При необхідності до протоколу підключаються додатки (фотографії та (або) відеозаписи) [21]. Протокол про проведення негласної слідчої (розшукової) дії з відповідними додатками передається прокурору не пізніше як через двадцять чотири години після закінчення цієї дії. Прокурор вживає заходів до збереження речей та документів, одержаних під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій, які планує використати у кримінальному провадженні (ст. 252 КПК). [21].

Тобто, негласна слідча (розшукова) дія «спостереження за особою, річчю місцем» полягає у спостереження за життям особи яка

має підвищений злочинний вплив: де буває з ким спілкується, зустрічається, чим займається і тд. Так шляхом проведення даної негласної слідчої (розшукової) дії можливе, як розкриття злочину вчиненого особою підвищеного злочинного впливу так і наприклад вихід на іншу особу «співучасника».

Наступною не менш важливою для встановлення особи, яка має підвищений злочинний вплив є негласна слідча (розшукова) дія передбачена ст. 270. КПК «Аудіо-, відеоконтроль місця». Частина 1 ст. 270 КПК передбачає отримання аудіо- або відеозаписів подій всередині загальнодоступних місць без відома їх власника, власника або осіб, присутніх у цьому місці, шляхом прихованого запису інформації за допомогою аудіо- та відеозаписуючої апаратури, якщо є інформація про те, що розмови та поведінка людей у цьому місці, а також інші події, які там відбуваються, можуть містити інформацію, яка стосується кримінального процесу. Беручи до уваги положення ч. 2 та 3 ст. 267 КПК, загальнодоступне місце можна визначити як місце, до якого можна увійти або де можна перебувати на законних підставах без згоди власника, користувача або їх уповноважених осіб [24, с. 381]. Приміщення, спеціально призначені утримання осіб, права яких обмежені законом (приміщення для непримусового затримання осіб у зв'язку з відбуванням покарання, утримання під вартою, утримання під вартою тощо. буд.), мають статус загальнодоступних при цьому прихованого розслідування (обшук). Так як правило особи підвищеного злочинного впливу зустрічаються своєю злочинною групою в людних місцях щоб не привертати увагу, і як правило поводять себе так, що не завжди можна їх розпізнати серед інших людей. Такі місця звичайно можуть бути різними і змінюватися. В цих місцях вони обговорюють плани щодо вчинення кримінальної діяльності планують її, можуть щось передавати один одному(наприклад зброю) тобто роботи те, що є важливим для розкриття, або попередження злочинів.

На нашу думку, найбільш важливою негласною слідчою (розшуковою) дією, для встановлення встановлення осіб, які мають підвищений злочинний вплив є контроль за вчиненням злочину (ст.271 КПК) [21]. Коментована стаття містить загальні положення одного з найскладніших за своєю підготовкою та реалізацією, різноманітних за формами негласних слідчих (розшукових) дій - контролю за скоєнням злочину. Контроль за скоєнням злочину полягає у перевірці постанови прокурора про підготовку до скоєння чи скоєння тяжкого чи особливо тяжкого злочину у формі контрольованої поставки, контрольованої чи оперативної закупівлі, спеціального слідчого експерименту, моделювання злочину, порядок та тактика дії визначаються законодавством та міжнародними договорами України. Контроль за скоєнням злочину може бути як внутрішнім (здійснюється на території України), так і транзитним (здійснюється на території України та інших держав за погодженням між правоохоронними органами на підставі чинних міжнародних договорів України).

У випадках, коли за результатами оцінки відомостей про підготовку або вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину прокурор встановлює неможливість повністю запобігти нападу або заподіяння тяжких тілесних ушкоджень, поширенню речовин, небезпечних для багатьох людей, які біжать, вчинили тяжкі або особливо тяжкі злочини, екологічну чи техногенну катастрофу, він повинен відмовитися від проведення таких негласних слідчих (розшукових) дій та організувати та вжити заходів щодо запобігання настанню суспільно небезпечних наслідків дій злочинці.

Отже, проаналізувавши питання процесуальні особливостей проведення негласних слідчих (розшукових) дій з метою встановлення осіб, які мають підвищений злочинний вплив варто відмітити, що в будь-якому разі та застосовуючи будь-який вид негласної слідчої (розшукової) дії, виникають деякі труднощі через те, що особа до якої

буде застосовуватися дана процесуальна процедура є не звичайною людиною, а є обізнаним злочинцем, який володіє певними якостями та уміннями, тобто його скритність, продуманість, є негативною стороною і викликає чимало труднощів для розкриття та збору інформації про кримінальні правопорушення та осіб, які їх вчиняють.

2.2. Виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації як негласна слідча (розшукова) дія проведена з метою встановлення осіб, які мають підвищений злочинний вплив

Організована злочинність має низку суттєвих рис, серед яких: масштаби діяльності, зростання зв'язків, у тому числі транснаціональних, між злочинною спільнотою, можливість загрожувати національним інтересам держави, оскільки відбувається злиття з корумпованим держапаратом. Жорстка структура організованих злочинних організацій, наявність жорсткої ієрархії, потайливий характер діяльності - всі ці обставини вкрай ускладнюють виявлення та припинення діяльності організованої злочинності. Варто зазначити, що як правило керівником (організатором) злочинних спільнот/організацій виступає саме особа підвищеного злочинного впливу, але довести її причетність до вчиненого злочину наприклад, чи довести створення нею самої злочинної організації є не простою задачею і за для її вирішення може бути застосована така негласна слідча (розшукова) дія, як «виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації».

Відповідно до положень ст. 272 КПК України, при проведенні досудового розслідування тяжких або особливо тяжких злочинів можуть бути отримані відомості, речі та документи, що належать до досудового

розслідування, особою, яка відповідно до закону виконує особливе завдання, беручи участь в організованому групі або злочинній організації, або є учасником зазначеної групи чи організації, яка на конфіденційній основі співпрацює з органами досудового розслідування. Ці особи виконують таке особливе завдання, як негласна слідча (розшукова) дія, заснована на ухвалі слідчого, погодженій з керівником попереднього слідства, або постанові прокурора про збереження конфіденційності інформації про особу [1, с. 11].

На сьогоднішній день організована злочинність дедалі більше інтегрується в систему соціальних, правових, фінансових та економічних відносин суспільства, що ускладнює переслідування членів організованих груп та злочинних спільнот. Це вимагає від учасників боротьби з організованою злочинністю постійного вдосконалення форм та методів боротьби з цим загрозливим явищем. Один із способів отримання оперативної та слідчої інформації, який використовують оперативні підрозділи, – проникнення до злочинної групи. Закон допускає вторгнення до злочинної групи співробітника під прикриттям оперативного підрозділу або особи, яка з ним співпрацює, за збереження в таємниці достовірних даних про їхню особу [1, с. 13]. Таке вторгнення у злочинне середовище оперативного співробітника під прикриттям або особи, яка бере участь у оперативно-розшукових заходах, здійснюється за легендою, в тому числі з імітацією протиправної діяльності, та іншими демонстративними діями, необхідними для встановлення довіри. Закон встановлює, що ці особи не несуть відповідальності, якщо вони діяли у стані необхідного захисту чи крайньої необхідності [21]. Проникнення в злочинну групу/спільноту співробітника оперативного підрозділу або особи, яка з ним співпрацює, на практиці та в науковій літературі називається оперативним проникненням. О.М. Бандурка визначає, що оперативне проникнення - це комплексний оперативно-розшуковий захід, який застосовується, коли використання інших форм

та методів оперативно-розшукової діяльності не дозволяє виконувати завдання, покладені на оперативний підрозділ. [3, с. 105]. Тобто дана слідча (розшукова) дія застосовується наприклад, тоді коли є певна інформація, про злочинну діяльність організованої групи чи злочинної організації, але немає достатніх доказів про причетність учасників даної групи до вчинення злочинів, за дія встановлення осіб, які мають підвищений злочинний вплив та з метою розкриття злочину і збору даних про їх діяльність «злочинні плани» на майбутнє, а також можливості їх попередження. Так ст. ст.6. ЗУ «Про оперативно-розшукову діяльність визначає підстави для проведення оперативно-розшукової діяльності. Підставами для проведення оперативно-розшукових заходів є: 1) наявність достатньої інформації, отриманої в установленому законом порядку, що вимагає перевірки за допомогою оперативно-розшукових заходів та засобів, про: кримінальні злочини, що готуються; особи, які готуються до скоєння кримінального правопорушення; особи, які ховаються від органів попереднього слідства, слідчого судді, суду або ухиляються від кримінального покарання. Ці підстави можуть міститись у заявах, повідомленнях громадян, посадових осіб, громадських організацій, ЗМІ, письмових вказівках та постановках слідчого, вказівках прокурора, рішеннях слідчого судді, суду, матеріалах правоохоронних органів, запитах та зведеннях законів. правоохоронні органи інших держав та міжнародні правоохоронні організації, а також запити уповноважених державних органів, установ та організацій, призначених Кабінетом Міністрів України, для перевірки осіб у зв'язку з їх визнанням державної таємниці, для роботи з ядерними матеріалами та ядерні об'єкти [11]. Як правило інформації про існування та злочинну діяльність наприклад злочинної організації, де керівником може бути особа підвищеного злочинного впливу, замало, так як для розкриття діяльності злочинних організацій та притягнення до відповідальності учасників, потрібні докази, за дія їх

отримання може бути здійснено залучення працівника правоохоронних органів, як негласна слідча (розшукова) дія. Оперативне вторгнення - складна операція з впровадження оперативної чи довіреної особи у злочинну організацію, що має стійкий характер, глибоку секретність, сувору внутрішню дисципліну, спрямована на виявлення та запобігання заздалегідь підготовленим тяжким злочинам [23]. Об'єктом оперативного проникнення можуть бути незаконні збройні формування, формування, які планують захоплення влади, терористичні дії, бандитизм та інші небезпечні посягання на законність у державі. Усі перелічені форми вираження кримінальних правопорушень, зазвичай, виконуються, плануються особами, мають підвищений злочинний вплив.

Як правило, підставами для оперативного проникнення є:

- оперативна інформація про систематичні правопорушення на підприємствах, в організаціях та установах, що дає підстави вважати, що на цих об'єктах діють злочинні угруповання;
- матеріали оперативно-розшукових справ щодо підозрюваних у скоєнні кваліфікованих, спланованих тяжких злочинів.
- матеріали кримінальних справ, що свідчать про організовану протидію слідчій одиниці у встановленні об'єктивної істини;
- відомості про вчинення посадовими особами організованих злочинних дій;
- оперативна та слідча інформація про глибоко засекречену підготовку тяжких злочинів, яка має бути перевірена для запобігання таким злочинам. В даному випадку, саме може мати місце встановлення особи яка має підвищений злочинний вплив. Так як даний суб'єкт, через наявний досвід, уміння та навички провадить злочинну діяльність, яку розкрити та довести причетність до неї через відсутність наприклад доказів про підготовку вкрай важко, а без доказів не має підстав для притягнення до відповідальності, або затримання особи, яка має

підвищений злочинний вплив. Інформація щодо вчиненого злочинну чи його підготовку - добре і здається що легко попередити вчинення злочину, але при перевірці бувають випадки, коли через недостатню кількість доказів, нажаль немає можливості притягнути осіб до відповідальності і запобігти вчиненню неможливо[4, с. 90].

Також, для оперативного проникнення до злочинної організації, як виняток, можуть бути використані і особи, залучені до співпраці з оперативними підрозділами за угодою.

Запорукою успішного виконання спеціального завдання щодо розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації є її детальне планування.

Пропозиція про оперативне проникнення викладається у звіті, що розглядається керівником оперативного підрозділу, який приймає рішення про оперативні заходи.

У плані оперативного проникнення слід зазначити:

- ситуація в оперативно-розшуковій справі або у розслідуваній кримінальній справі;
- обґрунтування необхідності оперативного проникнення та можливості його здійснення;
- Завдання, які необхідно вирішити шляхом проникнення в злочинну групу;
- відомості про оперативника або особу, яка бере участь у взаємодії з оперативним підрозділом, який має здійснити проникнення до групи;
- легенда про вступ співробітника чи довіреної особи у злочинну групу;
- заходи безпеки людини, які реалізовані у групі;
- форми зв'язку з нею, планові та аварійні;
- легенди про усунення співробітника від розвитку злочинної організації та її подальшу змову;

-інша необхідна інформація [30, с. 75].

Приховане вторгнення до кримінального середовища включає комплекс заходів, спрямованих на подолання зовнішньої перешкоди, щоб опинитися всередині злочинної групи для виконання завдань, що стоять перед оперативним підрозділом.

Як об'єкт прихованого проникнення, передусім, необхідно розглядати саме кримінальне середовище, оскільки його поняття як категорії набагато ширше і поглинає останню. Крім того, якщо про виникнення злочинної групи можна говорити тоді, коли факт злочину вже був скоєний, то поняття «кримінальне середовище», крім того, включає лише осіб, схильних до злочину, що дуже важливо, тому що в цьому випадку може бути попередження про злочини ще на стадії їх підготовки та формування наміру. Так злочинним середовищем можуть бути особи які мають підвищений злочинний вплив і своїм авторитетом схиляють осіб на вчинення злочинів шляхом залучення їх до злочинних організацій чи злочинних спільнот, тому за для попередженню і запобіганню вчинення ними злочинів, може здійснюватися дана негласна слідча (розшукова) дія.

Як показує практика, найбільші труднощі в діяльності оперативних підрозділів, які використовують негласне проникнення в кримінальне середовище, викликає питання подолання зовнішніх, контррозвідувальних заходів, які застосовують злочинні угруповання. Необхідними умовами для прихованого проникнення у кримінальне середовище є:

- виконання завдань оперативним підрозділом у середовищі осіб, схильних до скоєння злочинів;
- Секретність;
- розвідувально-пошуковий характер;
- Наявність спеціальної особи, таємного співробітника;
- Наявність легенди;

- Реалізація комплексу заходів, що забезпечують його успішне застосування;

- складність та обґрунтованість застосування запланованих сил та засобів;

- Реалізація спецпідрозділами [40, с. 267].

Особливими умовами використання таємного проникнення у кримінальне середовище є:

- проведення лише за наявності необхідних сил та засобів для його успішного завершення;

- готовність спеціальної особи, яка її використовує;

- Добровільна участь зловмисників;

- Своєчасність [40, с. 267].

Принципи прихованого проникнення в кримінальне середовище загалом відповідають основним принципам ОРД, водночас мають особливості. Це включає:

- Законність;

- ексклюзивність (використовується у крайніх випадках);

- мінімальне втручання у права і свободи громадян, що охороняються законом;

- Науковість;

- особливий порядок використання;

- Наявність особливих підстав для його використання [26].

Як зазначає О.М. Бандурка, приховане проникнення в кримінальне середовище, безумовно, носить розвідувальний характер і визначається як напрямок оперативних підрозділів на тій підставі, що воно містить усі елементи, властиві оперативно-розшуковій діяльності [4, с. 100]. Як мовилося раніше вище, це сукупність державних та приватних заходів, ступінь втручання у правничий та свободи громадян. Для професійного виконання цього виду діяльності організовано спеціальне навчання секретних співробітників оперативних підрозділів.

Таким чином, характеризуючи приховане проникнення у кримінальне середовище, можна зробити такі висновки.

Приховане вторгнення у злочинне середовище - це система відкритих та негласних, організаційних, інформаційно-аналітичних, оперативно-технічних та інших заходів щодо включення співробітника під прикриттям у злочинне середовище, а також використання технічних засобів отримання інформації, коли суб'єкт перебуває безпосередньо у кримінальному середовищі, вирішення проблем, оперативно-розшукових заходів та забезпечення кримінального провадження.

Залежно від умов, що склалися, приховане проникнення в кримінальне середовище можна розділити на такі види.

«За характером проникнення:

- фізичне, тобто проникнення, здійснене різними категоріями секретних працівників;

- Комплексний, тобто поєднання діяльності окремої особи з використанням (для однієї і тієї ж мети) оперативно-технічних засобів.

По призначенню:

- тактичний - на вирішення конкретних оперативно-тактичних завдань;

- стратегічні - для отримання, накопичення, систематизації та аналізу різноманітної інформації про фізичних та юридичних осіб, у діяльності яких простежується причетність до злочину.

За попереднім записом:

- Експлуатація місцевого значення;

- Експлуатація міжрегіонального значення;

- Операція міжнародного значення.

За часом дії:

- короткострокові (до 6 місяців);

- на тривалий термін (понад 6 місяців).

За ступенем авторизації:

- Простий, тобто. що не вимагає санкції суду;
- Складний, тобто. що вимагає схвалення суду.

По предмету заявки:

- здійснюється суб'єктом (особою, залученою до негласної співпраці);
- здійснюється спеціальною особою (штатним секретним співробітником)» [5, с. 149].

Наведені вище особливості прихованого проникнення у кримінальне (кримінальне) середовище необхідні здійснення чіткого правового регулювання цього виду діяльності, визначення організаційних і тактичних елементів його застосування [3].

Відповідно до пункту 8 частини 1 статті 8 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» оперативні підрозділи мають право таємно проникати до злочинної групи таємного співробітника або особи, яка працює з ним, зберігаючи конфіденційну інформацію про них. . У пункті 12 тієї статті до категорії «секретний співробітник» додано елемент «штатний співробітник», тобто. визначено додаткову категорію «секретний співробітник» [26]. Проте законодавець не пояснює, чи є категорія «особи, які співпрацюють із оперативним підрозділом», штатним секретним співробітником. Це уточнення внесено до п. 1 ст. 13 Закону України «Про організаційно-правові засади боротьби з організованою злочинністю» від 30 червня 1993 р., коли законодавцем було встановлено аналогічну норму, яка дає спеціальним підрозділам, якщо інші заходи щодо виявлення організованої злочинності недостатні, право використовувати штатні та часткові співробітники . під приводом прикриття організованих злочинних організацій [29, с.194].

Таким чином, законодавець закріплює у двох законодавчих актах один із напрямків діяльності оперативних підрозділів, а саме таємне проникнення злочинних груп, а також категорії осіб, які можуть

здійснювати таке проникнення. Таким чином, категорія «обличчя, що взаємодіє з операційним підрозділом» у цьому Законі України відсутня.

Натомість було запроваджено категорію «фрілансер». Категорії «службовець» та «службовець», які використовуються законодавцем у різних поєднаннях, є ідентичними поняттями. Слід зазначити, що у законодавстві не прописано тлумачення категорії «штатний співробітник».

Інформація про таємних співробітників та довірених осіб, залучених до злочинних угруповань, є державною таємницею і може бути розголошена лише за письмовою згодою цих працівників. Інформація, отримана при оперативному проникненні в злочинну групу, має секретний характер, до неї можуть отримати доступ тільки ті посадові особи оперативного підрозділу, які обізнані про вторгнення до злочинної групи за своїми службовими обов'язками.

Основною категорією виконання спеціальної задачі є тактика, оскільки вона визначає, які приховані слідчі (розшукові) дії слід використовувати для досягнення мети у конкретних умовах кримінального судочинства.

Тактика виконання спеціального завдання шляхом проникнення у кримінальне середовище – це сукупність розумових процесів та подальших дій слідчого, оперативного, а також секретного персоналу та інших осіб з урахуванням конкретної ситуації, сил, засобів та можливостей протиборчої сторони. , Що визначають образ дій та поведінку суб'єкта при його проникненні у кримінальне середовище

Ефективність прихованого проникнення, відповідно до положень нового ЦПК України, має сприяти процесуальному закріпленню в окремих статтях положень про:

- використання заздалегідь ідентифікованих (помічених) чи хибних (імітація) коштів;

- для цієї мети виготовлення та використання спеціальних речей та документів, створення та використання спеціально створених підприємств, установ, організацій;

- Виготовлення, виготовлення фальшивих (імітаційних) засобів оформляється відповідним протоколом;

- хибні (імітаційні) кошти, що застосовуються під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій, зокрема і під час спеціального завдання, використовуються у процесі доведення у вигляді основних засобів чи знарядь скоєння злочину;

- під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій рішенням слідчого судді допускається негласне отримання зразків, необхідні порівняльного дослідження;

- під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій слідчий вправі використовувати інформацію, отриману результаті конфіденційного співробітництва коїться з іншими особами, чи залучати цих осіб до проведення негласних слідчих (розшукових) дій. (ст. ст. 273, 274, 275) [32, с. 274].

Таким чином, проникнення у кримінальне середовище для виконання спеціального завдання щодо виявлення злочинної діяльності організованих груп чи злочинних організацій є одним із перспективних напрямків правоохоронної діяльності. Міжнародний досвід показує високу ефективність використання співробітників під прикриттям у процесі документування злочинної діяльності, виявлення осіб із кримінальним впливом та досудового розслідування. Пріоритет цього виду негласних слідчих (розшукових) дій зумовлений унікальними можливостями суб'єктів проникнення у кримінальне середовище. Це робить його ефективним способом отримання інформації, речей та документів, що мають значення для досудового розслідування, що дозволяє активно впливати на всі процеси, що відбуваються в кримінальному середовищі, забезпечуючи інтереси кримінального

правосуддя. Але практика також показує наявність непродуктивних випадків негласних слідчих (слідчих) дій у зв'язку з тим, що особи підвищеного кримінального впливу не є простими суб'єктами, а відрізняються кмітливістю, скритністю та вмінням «замітати сліди» або не залишати їх. вони або не беруть участь, але тільки для управління, координації злочинної діяльності «таємно» через треті сторони, щоб зберегти конфіденційність. Тобто, наприклад, можна розкрити злочин, але притягнути до відповідальності справді небезпечної людини, яка має підвищений кримінальний вплив, - завдання не з легких і не завжди виконується.

ВИСНОВКИ

У ході написання магістерської роботи, нами були досягнуті наступні висновки:

1. На нашу думку, для того, щоб охарактеризувати, осіб, що мають підвищений злочинний вплив доцільним буде зупинитися на понятті «злочинний вплив». Відповідно до Закону № 671-ІХ викладено в новій редакції ст. 255 КК України, яка відтепер передбачає кримінальну відповідальність за такі злочини, як створення, керівництво злочинною організацією або злочинною спільнотою, а також участь у них, у тому числі вчинені суб'єктом підвищеного злочинного впливу, а також доповнено розділ ІХ КК України «Кримінальні правопорушення проти громадської безпеки» трьома новими статтями, якими передбачена кримінальна відповідальність за: – умисне встановлення або поширення у суспільстві злочинного впливу за відсутності ознак, зазначених у ч. 5 ст. 255 КК України (ст. 255-1).

2. Отже, частина 5 ст. 255 КК України передбачає кримінальну відповідальність за створення злочинної організації, керівництво такою організацією або її структурними частинами, участь у ній та створення злочинної спільноти, якщо вони вчинені особою, яка має злочинний вплив. або особою, яка має статус «злочинця в законі»; - організація, сприяння у проведенні чи участь у злочинних зборах (зборах) (статті 255-2); - звернення до особи, свідомо винної у злочинному впливі, зокрема до особи, яка перебуває у статусі суб'єкта підвищеного кримінального впливу, у тому числі у статусі «злочинця в законі», з метою застосування кримінального впливу. Згідно з приміткою до нової редакції ст. 255 до тексту КК України введено два нових ключових поняття: «злочинний вплив» та «особа, яка перебуває у статусі суб'єкта підвищеного злочинного впливу», від правильного розуміння яких залежить можливість кримінально-правової кваліфікації діянь особи за

зазначеними вище новими статтями та розуміння ознак нових складів кримінальних правопорушень. Перед здійсненням безпосереднього аналізу поняття злочинного впливу, визначеного у п. 1 примітки до ст. 255 КК України, спробуємо з'ясувати лексичне значення відповідних слів шляхом філологічного тлумачення. У кримінально-правовій науці та практиці філологічне тлумачення знаходить своє застосування для правильного розуміння та реалізації відповідних норм.

3. Повертаючись до поняття злочинного впливу в розумінні п. 1 примітки до нової редакції ст. 255 КК України, зазначимо, що відповідно до цього пункту під злочинним впливом розуміються будь-які дії особи, яка внаслідок авторитету, інших особистих якостей чи здібностей просуває, заохочує, координує чи надає інший вплив на злочинну діяльність, організовує чи безпосередньо розподіляє кошти, майно чи інші активи (доходи від них), спрямовані на забезпечення такої діяльності. Відповідно до пункту 2 тієї ж примітки, особа, яка перебуває у статусі суб'єкта підвищеного злочинного впливу, у тому числі у статусі «злодія в законі», означає особу, яка в силу авторитету, інших особистих якостей чи здібностей має злочинний вплив та координує злочинну діяльність інших осіб, які здійснюють злочинний вплив.

4. Для визнання дій особи злочинним впливом вона має сприяти, спонукати або координувати злочинну діяльність, або здійснювати розподіл активів, спрямованих на її забезпечення. При цьому здійснення розподілу активів, спрямованих на забезпечення злочинної діяльності, можна вважати щонайменше одним із випадків сприяння такій діяльності. Отже, необхідність виокремлення організації або безпосереднього розподілу коштів, спрямованих на забезпечення злочинної діяльності, як однієї з об'єктивних ознак злочинного впливу, або принаймні відокремлення цих дій від сприяння злочинній діяльності, в принципі, є сумнівною.

5. За для встановлення осіб які мають підвищений злочинний вплив, слід зазначити, що невід'ємним елементом початку здійснення будь-яких процесуальних дій у кримінальному провадженні є передумови (приводи). З точки зору етимології, термін “привід” тлумачиться як підстава (справжня або вигадана), причина яких-небудь дій, вчинків.

6. У кримінальному процесі під приводом розуміється визначена законом процесуальна передумова, за наявності якої починається кримінально-процесуальна діяльність, джерело закріплення фактів, за наявності яких законом визначено виникнення відносин безпеки.

7. Однією із найпоширеніших процесуальних дій, що вчиняються під час встановлення осіб, які мають підвищений злочинний вплив є проведення негласних слідчих (розшукових) дій (далі НСРД). І головним в цьому аспекті виступають підстави і приводи для проведення НСРД. Відповідно до частини третьої статті 246 КПК України рішення про проведення негласних слідчих (розшукових) дій приймає слідчий, прокурор, а у випадках, передбачених КПК України, - слідчий суддя на запит прокурора або на вимогу слідчого. Відповідно до частин третьої та четвертої статті 246 КПК України слідчий зобов'язаний повідомити прокурора про рішення про проведення певних негласних слідчих (розшукових) дій та отримані результати. Прокурор має право заборонити чи призупинити подальші негласні слідчі (розшукові) дії. Тільки прокурор має право прийняти рішення про таку негласну слідчу (слідчу) дію, як контроль за скоєнням злочину.

8. НСРД проводяться у випадках, коли інформацію про кримінальне правопорушення та особу, яка його вчинила, не може бути отримана іншим способом. Стосовно, встановлення осіб, які мають підвищений злочинний вплив, то в даному випадку необхідним є доведення слідчим і прокурором того акту, що не можливо встановити таку особу без проведення НСРД. І відповідно приймаючи рішення про

їх застосування і надання відповідної ухвали з боку слідчого судді це без сумніву є ризиком оскільки деякі із НСРД є досить небезпечними і можуть загрожувати життю, здоров'ю оперативних співробітників. Така НСРД як виконання спеціального завдання по розкриттю діяльності злочинної організації на практиці вимагає не тільки таємне проникнення в ряди злочинної організації з метою виявлення осіб, які мають підвищений злочинний вплив, а й документування і збирання відповідних матеріалів, що може займати і декілька років.

9.Сучасні злочинні організації намагаються уникнути контролю з боку правоохоронних органів шляхом переходу до інших, засобів приховування інформації про осіб, які мають підвищений злочинний вплив. Тому, збираючи доказову базу в кримінальних провадженнях проти громадської безпеки враховуючи великий відсоток латентності справ даної категорії, треба бути надзвичайно ретельним при перевірці даного роду осіб. Ефективність діяльності оперативних підрозділів правоохоронних органів щодо протидії організованим злочинним спільнотам/організаціям буде підсилена створенням ефективної системи взаємодії між ними, між оперативними підрозділами правоохоронних органів і державними та громадськими органами й установами, між оперативними підрозділами та слідчими. Тому приймаючи рішення про встановлення осіб, які мають підвищений злочинний вплив оперативні підрозділи мають володіти достатньою інформацією, що відповідна особа становить підвищений злочинний вплив. Інформаційний елемент організаційної форми взаємодії між вищезазначеними суб'єктами нами розглядається як організація процесу накопичення й аналізу відомостей, що мають оперативний інтерес для взаємодіючих сторін і обміну ними.

10.Як правило довести причетність та притягнути до відповідальності осіб, які мають підвищений злочинний вплив, не просто так як вчинення злочинів такими суб'єктами характеризується такими особливостями як: відсутність доказів, свідків, предмету злочину

так як «особи, які мають підвищений злочинний вплив» це особи зі стажем і багажем умінь та навичок здійснення злочинної діяльності – професіонали своєї справи так би мовити, і щоб встановити їх причетність до конкретного злочину, варто застосувати наприклад негласні слідчі (розшукові) дії, але навіть їх застосування не завжди є 100% гарантією розкриття злочину.

11. Таким чином, приховані слідчі (слідчі) дії використовуються для виявлення осіб з підвищеним кримінальним впливом, включаючи втручання у приватне спілкування, огляд загальнодоступних місць, житла чи іншого майна особи, стеження за людиною, річчю чи місцем, моніторинг банку. облікові записи, аудіо-, відеоспостереження за місцем, контроль за скоєнням злочину.

12. Організована злочинність має низку суттєвих особливостей, зокрема: масштаби діяльності, зростання зв'язків, у тому числі транснаціональних, між злочинною спільнотою, здатність загрожувати національним інтересам держави, оскільки відбувається злиття з корумпованим державним апаратом. Жорстка структура організованих злочинних організацій, наявність жорсткої ієрархії, потайливий характер діяльності - всі ці обставини вкрай ускладнюють виявлення та припинення діяльності організованої злочинності. Варто зазначити, що як правило керівником (організатором) злочинних спільнот/організацій виступає саме особа підвищеного злочинного впливу, але довести її причетність до вчиненого злочину наприклад, чи довести створення нею самої злочинної організації є не простою задачею і за для її вирішення може бути застосована така негласна слідча (розшукова) дія, як «виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної організації».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Азаров М.Ю. Особливості виконання спеціального завдання з розкриття злочинної діяльності організованої групи чи злочинної діяльності. Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика). 2013. № 1 (29). С. 11–18.
2. Артикуца Н. В. Термінологія законодавства і проблеми законодавчих дефініцій. Актуальні проблеми юридичної науки : зб. тез Міжнар. наук. конф. «Шості осінні юридичні читання» (м. Хмельницький, 26–27 жовт. 2007 р.): [у 3 ч.]. / МОН України, Хмельн. ун-т управління та права. Хмельницький : Вид-во Хмельн. ун-ту упр. та права, 2007. Ч. 1 С. 6–13.
3. Бандурка О.М. Оперативно-розшукова діяльність. Частина I : [підручник] / О.М. Бандурка. Харків: НУВС, 2002. 336 с.
4. Бахуринська, О.О. Окремі питання вдосконалення законодавства у сфері протидії організованій злочинності. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 3. С 87-105. URL: <https://doi.org/10.32849/2663-5313/2020.2.51> (дата звернення: 11.09.2021)
5. Благута Р. І. Негласні слідчі (розшукові) дії: проблеми підготовки та проведення URL: *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2013. № 1. С. 147-152. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/aymvs_2013_1_27 (звернення 09.10.2021)
6. Бусел В. Т. Великий тлумачний словник сучасної української мови. Київ; Ірпінь: Перун, 2005. 971с. URL: <http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0000989> (дата звернення: 08.09.2021)
7. Великий тлумачний словник сучасної української мови /уклад. та голов. ред. В. Т. Бусел. Київ ; Ірпінь : Перун, 2005. VIII, 1728 с.
8. Григорьев Д. А., Морозов В. И. Как определить лицо, занимающее высшее положение в преступной иерархии? *Юридическая*

наука и правоохранительная практика. 2014. № 4(30). URL: <https://ru.wikipedia.org/wiki/Положенец> (дата звернення: 10.09.2021)

9. Дудоров О. О., Хавронюк М. І. Кримінальне право : навч. посіб. / за заг. ред. М. І. Хавронюка. Київ : Ваіте, 2014. 944 с.

10. Елеськин М. В. О преступном сообществе «воров в законе» (криминологическая характеристика личности «вора в законе» и преступного сообщества «воров в законе»). Следователь. 2001. № 5. С. 35-41.

11. Загальна теорія права: підручник / за заг. ред. М. І. Козюбри. Київ: Ваіте, 2015. 392 с.

12. Інструкція про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні, затверджена Наказом Генеральної прокуратури України, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Адміністрації Державної прикордонної служби України, Міністерства фінансів України, Міністерства юстиції України, від 16.11.2012 р. № 114/1042/516/1199/936/1687/5 URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0114900-12> (дата звернення: 08.09.2021)

13. Кваша О. О., Гацелюк В. О., Перемот С. В. Проблеми внесення поняття злодій в законі до Кримінального кодексу України. *Правова держава.* 2015. № 26. С. 366-376

14. Колесник В. А. Суб'єкти здійснення та класифікація негласних слідчих (розшукових) дій *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ.* 2013. № 1. С. 129-134. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/aymvs_2013_1_24 (дата звернення: 12.10.2021)

15. Конституція України : Закон України від 28 червня 1999 р. № 254к/96-ВР / Верховна Рада України. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141. URL:

<http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96%D0%B2%D1%80>

(дата звернення: 24.09.2021).

16. Косович В. Правові дефініції як засіб забезпечення створення досконалих нормативно-правових актів. Вісник Львівського університету. Серія юридична. 2013. Вип. 57. С. 43–52.

17. Кримінальне право України: [посіб. для підгот. до іспитів] / В.В. Кузнєцов, А.В. Савченко ; за заг. ред. д. ю. н., проф. О.М. Джужи. [2-ге вид., доп. та перероб.]. Київ : Вид. ПАЛИВОДА А.В., 2007. 300 с.

18. Кримінальне право України. Загальна частина: підручник для студ. юрид. спец. вищ. закладів освіти / М. І. Бажанов, Ю. В. Баулін, В. І. Борисов та ін.; за ред. професорів М. І. Бажанова, В. В. Сташиса, В.Я. Тація. Київ-Харків: Юрінком Інтер Право, 2002. 416 с.

19. Кримінальний процес України: Навч. Посіб. / А.В. Молдован, С.М. Мельник К.: Центр учбової літ-ри, 2013. -368с.

20. Кримінальний процес України: Навч. посіб./ А.В. Молдован, С. М. Мельник Київ: Центр учбової літератури, 2015. 368 с.

21. Кримінальний процесуальний кодекс України (відповідає офіційному тексту) URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/page> (дата звернення: 02.09.2021)

22. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар: у 2 т. Т. 1 / О.М. Бандурка, Є.М. Блажівський, Є.П. Бурдоль та ін.; за заг. ред. В.Я. Тація, В.П. Пшонки, А.В. Портнова. Харків: Право, 2012. URL: <https://pravo-izdat.com.ua/image/data/Files/154/1-28.pdf> (дата звернення 18.10.2021)

23. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар / за заг. ред. В.Г. Гончаренка, В.Т. Нора, М.Є. Шумила. – Київ: Юстиніан, 2012. 1224 с. URL: <https://www.twirpx.com/file/1389243/> (дата звернення: 20.09.2021)

24. Кримінальний процесуальний кодекс України: структурно-логічні схеми і таблиці, типові бланки та зразки процесуальних

документів: наук. практ. посібник / Р.Г. Андреев, Є.М. Блажівський, М.І. Гошовський та ін. Київ: Алерта, 2012. 736 с.

25. Кримінологія: Загальна та Особлива частини : підручник / В. В. Голіна, Б. М. Головкін, М. Ю. Валуйська, О. В. Лисодєд та ін. Харків : Право, 2014. 513 с

26. Науково-практичний коментар до Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» / [Сервецький І.В., Дашко В.А.]. [3-тє вид. доп.]. Київ : НУВС, 2006. 400 с. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/LF1NA00D> (дата звернення: 14.10.2021)

27. Негласні слідчі (розшукові) дії та використання результатів оперативнорозшукової діяльності у кримінальному провадженні: навчальнопрактичний посібник / Кудінов С.С., Шеховцев Р.М., Дроздов О.М., Гриненко С.О. Харків: «Оберіг», 2013. 344 с.

28. Негласні слідчі (розшукові) дії: Курс лекцій, за заг. ред. проф. Никифорчука. Київ. 2012. 150с.

29. Никифорчук Д.Й. Проблемні питання проведення оперативно-розшукових заходів та негласних слідчих (розшукових) дій / Д.Й. Никифорчук, А.М. Кипилов. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*, 2013. № 4. С.213-286.

30. Павленко С.О. Шляхи удосконалення правового регулювання протидії особам, віднесеним до категорії злочинців у законі в Україні. *Науковий вісник Херсонського державного університету*. Серія: Юридичні науки. 2016. Вип. 6 (3). С. 73–79.

31. Підюков П. О. Роль і місце негласного провадження у кримінально- процесуальному доказуванні [Електронний ресурс] / П. О. Підюков, Я. С. Конюшенко. *Вісник Академії управління МВС*. 2017. № 3(15). С. 133-143. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/ucnavs_2010_3\(15\)_20](http://nbuv.gov.ua/UJRN/ucnavs_2010_3(15)_20) (дата звернення: 16.10.2021)

32. Погорецький М.А. Негласні слідчі (розшукові) дії: проблеми провадження та використання результатів у доказуванні / М.А.

Погорецький. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*, 2013. № 1. С. 270–276.

33. Про внесення змін до Кримінального кодексу України щодо відповідальності за злочини, вчинені злочинною спільнотою: проект Закону України від 02.12.2019 р. № 2513. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf351167506 (дата звернення: 17.09.2021)

34. Про застосування судами законодавства про відповідальність за втягнення неповнолітніх у злочинну чи іншу анти-громадську діяльність : Постанова Верховного Суду України від 27.02.2004 № 2. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/v0002700-04> (дата звернення: 13.10.2021).

35. Про практику розгляду судами кримінальних справ про злочини, вчинені стійкими злочинними об'єднаннями: Постанова Верховного Суду України від 23.12.2005 № 13. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/v0013700-05> (дата звернення: 27.09.2020).

36. Речицький, В. В. «Критичний аналіз ст. 255 Кримінального кодексу України щодо встановлення відповідальності за злочини, вчинені злочинною спільнотою (станом на 22.07.2020)». *Харківська Правозахисна Група, Інформаційний Портал «Права людини в Україні»*. URL: <http://khpgr.org/1595421303> (дата звернення: 18.09.2021)

37. Скуліш Є.Д. Негласні слідчі (розшукові) дії за кримінально-процесуальним законодавством України. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2012. № 2 (26). С. 15–23.

38. Словник української мови: [в 11 т.] / [АН Української РСР, Ін-т мовознав. ім. О. О. Потебні]; редкол.: І. К. Білодід(голова) [та ін.]. Київ : Наук. думка, 1970–1980. Т. 1 : А-В /ред. тому: П.Й. Горещький [та ін.]. 1970. XXVII, 799 с.

39. Уваров В. Г. Інститут негласних слідчих (розшукових) дій. *академії внутрішніх справ* . 2013. № 2. С. 266-270. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/aymvs_2013_2_49 (дата звернення: 17.10.2021)

40. Хавронюк М. І. Кримінальний закон – двосічне лезо: з ним треба бути обережнішим. Центр політико-правових ре-форм. URL: http://https://pravo.org.ua/ua/review/points/June_points_2020 (дата звернення: 11.10.2021).